

A

HUNYADMEGYEI TÖRTÉNELMI ÉS RÉGÉSZETI TÁRSULAT

HUSZONEGYEDIK

ÉVKÖNYVE

MEGJELENIK ÉVENTE NÉGY FÜZETBEN ::

AZ IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

TARJÁN KRISTÓF

TÁRSULATI TITKÁR.

D É V A

NYOMATOTT HIRSCH ADOLF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1912.

MAGYAR AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

TARTALOM.

Lap

Hunyadvármegye levéltárában őrzött homagiumok nemesi címerpecsétjeinek indexe. <i>Barcsay Adorján</i> — — — — —	1
Apáthy Ádám levelei Lészay Dánielhez. <i>Dr. Kristóf György</i> — — — —	19
Tagtársainkhoz — — — — —	41
Adatok a dévai Várhegy őstörténetéhez. <i>Balázs Béla</i> — — — —	43
Györffy Mihály és Fekete Pál losádi nemes emberek egyességlevele 1674-ből. <i>Ferenczy Sándor</i> — — — — —	61

TÁRCA:

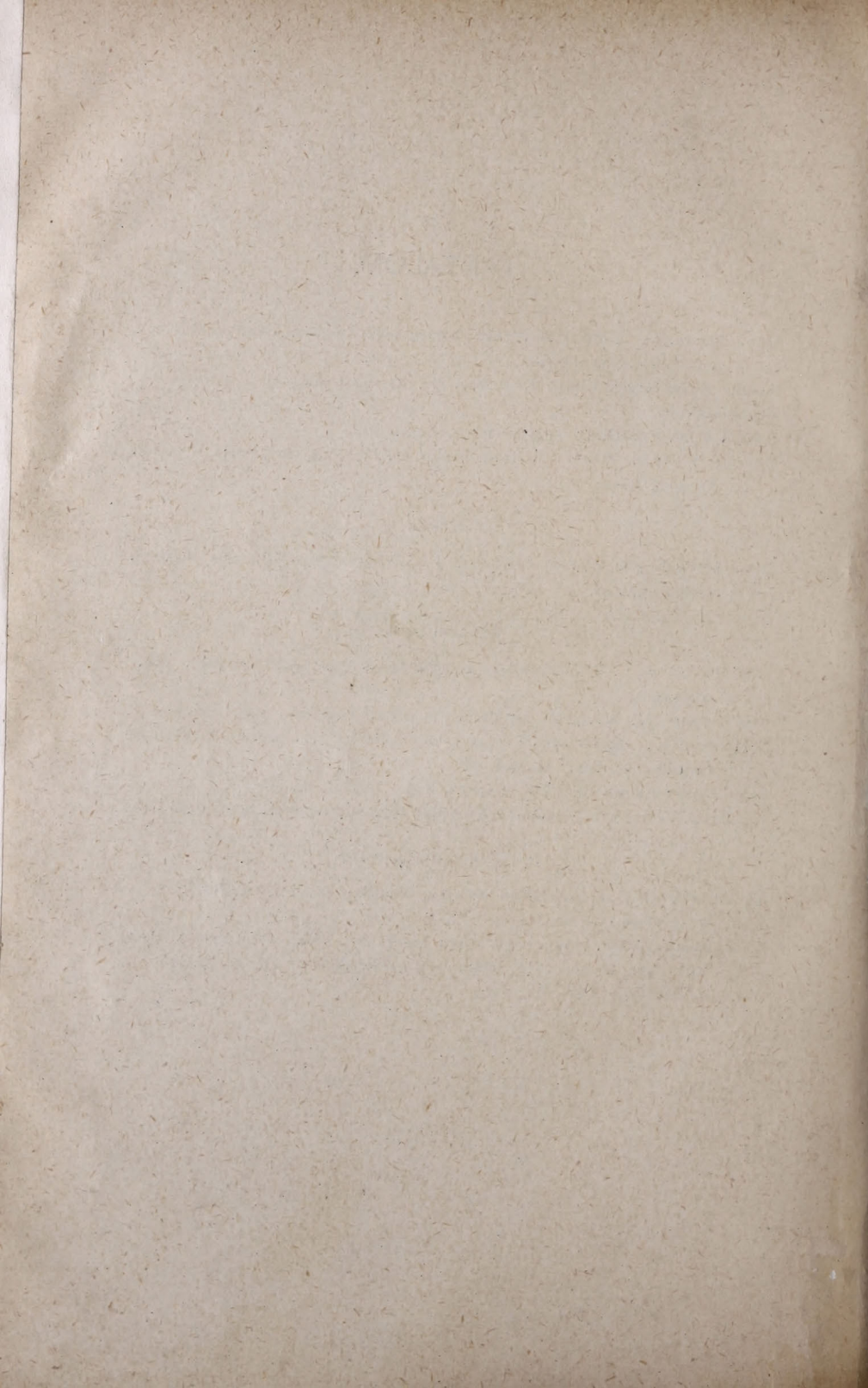
Déva környékének földrajzi viszonyai a pleisztocén és ó-alluvialis időkben. <i>Gaál István dr.</i> — — — — —	26
---	----

IRODALMI ÉRTESÍTŐ:

Gaál István dr.: A Marosvölgy kialakulásának geológiai adataiból. <i>Ism.: Kuzaila P.</i> — — — — —	33
Gaál István dr.: Kővületes középmiocén Déva határában. <i>Ism.: Kuzaila P.</i>	33
Gaál István dr.: Újabb adatok a Campylaea banatika Rm. pleisztocén korú el- terjedéséhez. <i>Ism.: Kuzaila P.</i> — — — — —	34
Szabó Imre: Az olahok kedd asszonya. <i>Ism.: Gaál I. dr.</i> — — — —	34
Schafarzik Ferenc dr.: Gyalár környékének földtani viszonyai. <i>Ism.: Gaál I. dr.</i>	34

HIVATALOS ÉRTESÍTŐ:

Társulatunk 1910. évi szeptember hó 18-án Vajdahunyadon tartott XXX. rendes közgyűlése — — — — —	35
Választmányi ülések, (1910. szept. 27-én, 1911. dec. 19-én, 1911. április 25-én, 1911. jun. 27-én, 1911. szept. 9-én.) Összállította: <i>Tarján Kristóf</i> . .	64
Társulati névkönyv 1911. év végén	71

1. füzet.

XXI. évfolyam.

Január—március.

A

Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat

ÉVKÖNYVE

MEGJELENIK ÉVENTE NÉGY FÜZETBEN ::

AZ IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

TARJÁN KRISTÓF

TÁRSULATI TITKÁR.

AZ 1911. ÉVI FOLYAM 1. FÜZETE.

D É V A

NYOMATOTT HIRSCH ADOLF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1911.

KÉRELEM.

Társulatunk a megyénkre vonatkozó, de egyuttal az egész erdélyi honismertetés körébe tartozó történeti, földrajzi és egyéb munkákból is *a tagok használatára* szakkönyvtárt óhajt összeállítani. Tisztelettel kérjük tehát azon tagtársainkat s az ügy iránt érdeklődőket, hogy úgy saját munkáikkal, mint e körbe tartozó egyéb művekkel, térképekkel s bármiféle megyei nyomtatvánnyal (halotti jelentések, esküvői meghívók, takarékpénztári zárszámadások, naptárak stb.) *Erdélyi könyvtárunk* gyarapításához hozzájárulni sziveskedjenek.

Társulatunk teljesen kifogyott VI. Évkönyvét szívesen kicseréljük Évkönyveink bármely eddigi kötetével. A példányokat tisztelettel kérjük a titkár címére küldeni.

A „*Hunyadvármegye*“ teljes évfolyamának összeállításán fáradozunk, tisztelettel kérjük a t. tagtársainkat és Évkönyvünk olvasóközönségét, hogy az esetleg félre tett fölösleges lap példányokat Társulatunk könyvtárának adományozni sziveskedjenek.

Hunyadvármegye levéltárában őrzött homagiumok nemesi címerpecsétjeinek indexe.

A családtörténetírók, de főként az ősa kutatók nehéz munkáját óhajtom megkönnyíteni akkor, amikor Hunyad vármegye levéltárában őrzött nemesi hűséglevelek címerpecsétjeinek indexét feldolgozom.

Igen értékes és hiteles forrást képeznek, az egyes családok által használt nemesi címerek megállapításánál, a vármegye főnemességének és nemességének, mondhatni minden egyes tagja által aláírott, s nemesi címerpecsétjével ellátott homagiumok. Ezeket rendszerint egy új uralkodó trónralépte alkalmával, mikor ennek tárgyában tartott országgyűlésről a vármegyék követei hazaérkeztek, a főnemesi és nemesi rend közgyűlésén szerkesztették meg s a jelenlevő nemesek azt aláírás után, nemesi címerpecsétjükkel látták el.

Vármegyénk levéltárában négy ilyen nemesi homagium őriztetik. Az első 1741 február 20-án Nagyszebenben tartott országgyűlés után Mária Thérézia trónraléptével, a második az ugyanott 1781 augusztus 21-én megtartott országgyűlés után II. József trónralépte alkalmából, a harmadik Kolozsváron 1791 december 12-én tartott országgyűlés után II. Lipót trónraléptével és végül a negyedik az ugyancsak Kolozsváron 1792 augusztus 20-án megtartott országgyűlés lefolyása után I. Ferencz trónraléptével állítatott ki a vármegye nemesi közgyűlése által.

Sajnos, őseink úri nemtörődömsége itt is érzékeny és pótolhatatlan veszteséget okozott. A négy homagiumban levő és számszerint mintegy 2—3 ezer pecsét közül csupán 276 pecsétet találtam alkalmasnak arra, hogy azzal foglalkozzam. Ugyanis a közgyűlésen megjelent nemesek igen kis része vitte csak magával a pecsétnyomóját s ha el is vitte, nem nagyon

vigyázott a pecsételésre, s így a pecsétek nagy része annyira homályos, hogy még nagyító üveggel sem vehető ki a cimeralak. Ezt a bajt súlyosbítja még a pecsétnyomók primitív vésése is és azon körülmény, hogy a pecsétnyomók igen jelentős része cimere helyett monogrammal volt ellátva. A többiek részint feledékenységéből otthon feledték azt, részint, mert talán nem is volt pecsétnyomójuk, ennek helyébe mentegombjukat, vagy kardjuk markolatát, néha egy-egy fejet vagy mást ábrázoló gyűrűjüket, ritkábban egy-egy pénzdarabot használtak pecsétnyomó gyanánt. De a legnagyobb zavart okozza az, az aránylag nagyon sűrűn előforduló eset, hogy egyesek mások pecsétnyomóját kérték kölcsön s azt használták. S így előfordul, hogy ugyanegy család néhány tagjának, vagy ugyanazon nemesnek a homagiumokban levő pecsétjei egymástól teljesen elütnek, a mi pedig sok zavart idéz elő. Éppen ezért kísérem megjegyzésekkel az egyes családok pecsétjeit, felemlítve, hogy egyik cimere mennyiben hasonlít, vagy mennyiben tér el a másiktól. A meghatározás könnyebbségéért a pecsétek valamennyijét sorszámmal láttam el.

Az idegen pecsétnyomók használatáért kellett főleg a lenyomatokat ennyire megrostálnom, s ott, ahol csak a legkisebb kétely merült fel, a kétes pecsétet nem vettem fel az indexbe. Különös súlyt fektettem továbbá arra is, hogy ha valamely pecsét az illető aláíró nevének kezdőbetűit vagy egész köriratot tartalmaz, azt minden egyes esetben zárjelbe téve, az illető pecsétnél feltüntettem.

Végül még csak az indexben használt rövidítésekre, illetve jelekre akarok kitérni. A pecséteket aszerint, amint annak cimeralakjai jól vagy kevésbé látszanak, ebbeli minőségük szerint három fokozatba osztottam. Az első fokozatba vettem a kifogástalan minőségű és tisztán látszó pecséteket, s ezt az illető aláírás után következő „T.” (tisztá) betű van hivatva tudomásul adni. A második fokozat a „K” (közepes) betűvel jelölt pecsét, mely bár kissé elmosódott, de azért a cimeralak szabad szemmel még kivehető. S végül „Kev. t.” (kevésbé tisztá) jellel láttam el azon pecséteket, melyek cimeralakjai rendszerint csak nagyító üveg segítségével vehetők ki.

A minőség jele után zárjelben következik az esetleg fel-lelhető névkezdőbetű vagy körirat betűszerint, mint azt már különben fent is említettem.

Az ezután következő római szám az illető homagium keltét jelzi a fent érintett chronologikus sorrendben. Így az I. sz. 1741-ben, a II. sz. 1781-ben, a III. sz. 1791-ben és végül a IV-ik sz. az 1792-ben homagiumot jelnti. A kötetszámot követő arabszám pedig az illető homagium lapszámát tünteti fel.

Ezek előrebocsátása után átengedem a teret a névsorba szedett és családok szerint csoportosított pecsétek indexe számára.

Adorján de Sárd.

1. Andreas Adorján de Sárd. K. (A. A.) II. 18.

Andrási de Csikbáncfalva.

2. Csik Báncfalvi Andrási Márton V.-Hunyadi fiscalis udvarbíró. T. IV. 27.

Baár de Keresztúr

3. Keresztúri Baár György. K. III. 39.
4. Alexander Bár de Keresztúr. K. II. 29.

Kissé hasonlóak.

Bágya de Fejérviz.

5. Feiérvízi Bágya Ferentz K. III. 13.
6. „ „ László K. III. 13.
7. „ „ János K. III. 14.
8. Bágya László Junior Kev. t. IV. 7.
9. „ József ifj. Kev. t. IV. 7.
10. „ Sigmond Kev. t. IV. 7.

Egymással teljesen egyezők.

Bája de Borbátviz.

11. Borbátvízi Bája József assessor T. III. 2.
12. „ „ József T. IV. 14.
13. Josephus Bája de Borbátviz Tabulae Cont. Super-numerarius Assessor. T. (Bája Jos.) II. 3.

A 11. és 12. egymással teljesen egyező, a 13. ezektől kissé eltérő.

Balia de Felsőszilvás.

14. Felsőszilvási id. Balia Samuél Assessor K. III. 1.

15. Johannes Balia Jnclyti Comitatusque Supremus Iudex Nobiliūm K. (B. I.) I. 1.

Külömbözők.

Bálint de Fejérvíz.

16. Fejérvízi Bálint Moses K. III. 39.
 17. " " " K. IV. 26.
 18. Adamus Bálint de Fejérvíz Kev. t. (A. B.) II. 18.

A 16. és 17. egyező, a 18. ezektől elűt.

Balog de Alpestes.

19. Alpestesi Balog János K. (B. J.) III. 39.
 20. Balog Sigmond. K. (B. S.) IV. 15.
 21. Alpestesi Balog Joseff. K. (B. J.) III. 45.
 22. Andreas Balog de Alpestes. K. (B. A.) II. 21.

A 19. és 20. egymással teljesen egyező, a 22. ezektől kevésbé eltérő és a 21-ik az összestől teljesen elűtő.

Barcsay de Nagybarcsa.

23. Sámuel Barcsay de Nagybarcsa T. II. 2.
 24. Joannes Bartsai de Nagy Bartsa. Kev. t. II. 2.

Egyezők.

Barthos de Albis.

25. Székelyföldi Albisi Barthos Dániel. K. III. 9.

Bátsi de Bácsi.

26. Johannes Bátsi de eadem Kev. t. (B. J.) II. 13.

Benedek de Kisbatzon.

27. Sámuel Benedek de Kis Batzon. T. (B. S.) II. 12.

Benedicty de Benedekfalva.

28. Benedictj Leopold. K. IV. 16.

Berekszászi de Nagyenyed.

29. Ludovicus Berekszászi de N. Enyed. T. II. 16.

Berivói de Pesthelly.

30. Pesthelyi Berivoi István. K. (B. I.) III. 17.
 31. Pesthelyi Berivoi István. K. (B. I.) IV. 16.

Teljesen egyeznek.

Bernád cs.

32. Bernád Jakab. K. (B. E.) III. 8.

Biró de Csikpálfalva.

33. Josephus Biró de Csik Pálfalva. K. (P. B. J.) II. 27.
Bisztrai de Bisztra.

34. Carolus Bisztrai de eadem. K. (B. K.) II. 9.

Bobik de Karánsebes.

35. Franciscus Bobik de Karánsebes. K. (B. F.) II. 8.

Boér de Kövesd.

36. Kövesdi Boér János K. III. 9.

37. Joannes Nep. Boér de Kövesd Tabulae Cont. Supernumerarius Assessor. T. II. 4.

38. J. Boér de Kövesd Praefati (Hunyad) Comitatus Tabulae Cont. Supernumerarius Assessor. T. II. 45.

Teljesen megégyeznek.

Bornemisza báró de Nagykászon.

39. Joanne B. Bornemisza Supremus Comite. K. II. 32.

Bosnyák de Déva.

40. Dévai Bosznyák Márton. T. III. 42.

41. " " István ifj. T. III. 42.

42. " " Gergely T. III. 42.

43. Bosnyák Márton

44. " Antal

45. " István

46. " Gergely

} 1 pecsét T. IV. 4.

Teljesen megégyeznek.

Both de Albis.

47. Michael Both de Albis. Kev. t. (B. M.) II. 21.

Bögözi cs.

48. Bögözi Ádám. T. IV. 5.

Buda de Galacz.

49. Galatzi Buda Josef. T. IV. 14.

50. Josephus Buda de Galatz. Kev. t. II. 13.

51. Ludovicus Buda Tabulae Cont. Supernumerarius Assessor T. (L. B.) II. 4.

A 49. és 50. egymással egyező, 51. ezektől elüt.

Bugyul de Alsónádasd.

52. Georgius Bugyul Vice Iudex Nobilium I. C. Hunyad T. (G. B.) I. 15.

53. Petrus Bugyul Senior T. I. 15.

Egyeznek.

Butsi de Fogaras.

54. Fogarasi Butsi Mihály K. (B. M.) III. 17.

Cervenin cs.

55. Antonius Cervenin Bulgarus Devensis. Kev. t. (A. C.) II. 35.

Csáki de Déva.

56. Dévai Csáki Dániel All. Biró. K. III. 5.

57. " " József K. (Ts. J.) III. 44.

58. " " Daniel. T. IV. 25.

59. Daniel Csáki de Deva. K. II. 8.

Az 56. és 57. egymással egyezik, az 58. és 59. ezektől és egymástól is eltérők.

Cserna cs,

60. Andreas Cserna. T. II. 16.

Csolnakosi de Csolnakos,

61. Csolnakosi Csolnakosi András Kev. t. (Ts. A.) III. 11.

62. Csolnakosi Joseff Kev. t. (Cs. A.) IV. 11.

63. " András Kev. t. (Cs. A.) IV. 11.

64. " Farkas K. (Cs. A.) IV. 12.

65. Georgio Csolnakosi de eadem Altero Vice Comite praeattacti Comitatus (Hunyad) Kev. t. (C. G.) I. 88.

66. Josephus Csolnakosi Juratus Assessor K. (C. J.) I. 4.

Egymással teljesen megegyeznek.

Csóka de Osztanitza.

67. Osztanitzai Csóka György Regius Perceptor T. IV. 17.

68. Isacus Csoka de Borbátviz Juratus Assessor K. (I.

Cs.) II. 4.

69. Stephanus Tsoka de Osztény K. (Ts. I.) II. 10.

70. Osztanitzai Csóka Ábrahám T. III. 6.

71. Osztanitzai Csoka Ábrahám T. IV. 25.

67—70. egymással egyeznek, a 71. ezektől elüt.

Csongrádi de Gálospetri.

72. Nicolaus Csongrádi de Gálospetri Tabulae Comitatus Hunyad Assessor K. (Cs. M.) II. 43.

73. Nicolaus Csongrádi de Gálospetri K. (Cs. M.) II. 3.
Teljesen egyező.

Csulai de Nagycsula.

74. Joannes Csulai de N. Csula Supernumerarius Assessor K. II. 23.

Csürös cs.

75. Alexander Csürös Caesareo Regis Postae Magister Divensis T. (A. C. D. N. K.) II. 27.

Czente de Berkesz.

76. Berkeszi Czente Sámuel K. (C. S.) IV. 13.
77. Sámuel Czente de Berkesz K. (C. S.) II. 20.
Teljesen egyező

Dali cs.

78. Dali Sándor K. (D. S.) II. 19.

Dantzkai de Magyarigen.

79. Stephanus Dantzkai de M. Igen. Kev. t. II. 4.

Deák cs.

80. Deák Péter dévai lakos K. III. 50.

Debretzeni de Debreczen.

81. Petrus Debretzeni de eadem K. II. 35.

Dersi de Dersi.

82. Dersi Dersi Sigmond T. (D. S.) III. 9.

Dobray de Lesnyek.

83. Stephanus Dobray de Lesnek Kev. t. (D. I.) II. 18.

Donáth de Nagynyujtód.

84. Antonius Donáth de Nagy Nyujtód Kev. t. (A. D.) II. 9.

Érsekujvári de Csesznek.

85. Sámuel Érsek Ujvári de Csesznek Kev. t. II. 19.

Farkas de Borbátviz.

86. Borbátvizi Farkas Lajos K. (F. L.) III. 14.
87. " " Sámuel K. III. 14.
88. Ludovicus Farkas de Borbátviz K. II. 21.
89. Borbátvizi Farkas József K. (F. J.) IV. 24.

A 86. és 87. egyező, a 88. és 89. ezektől és egymástól is különböznek.

Farkas de Lozsád.

90. Georgius Farkas de Losad Kev. t. I. 22.

Fazakas de Kézdivásárhely.

91. Fazakas Antal de Kézdi Vásárhelly K. III. 51.

Fejér de Kökényes.

92. Andreas Fejér de Kökényes K. (F. A.) II. 27.

Fiát de Zajkány.

93. Georgius Fiát alias Nagy de Zajkány T. II. 11.

Fogarasi de Fogaras.

94. Michael Fogarasi alias Szabó de Fogaras Scriba tabularis T. (F. M.) II. 2.

Furka de Keresztur.

95. Jacobus Furka de Keresztur K. (F. J.) II. 27.

Gargócs de Nagyvárad.

96. N. Váradi Gargócs Elek K. (G. E.) IV. 20.

97. Michael Gergots de N. Várad T. II. 3.

Eltérőek.

Getse de Szárazajta.

98. Száraz Ajtai Getse Benjamin T. (G. B.) III. 40.

99. Sz. Ajtai Getse Benjamin T. (G. B.) IV. 19.

100. Benjamin Getse de Sz. Ajta Causarum Advocat. T. (G. B.) II. 13.

Egymással teljesen megegyeznek.

Gillyén de Borberek.

101. Daniel Gillyén de Borberek. K. (G. D.) II. 17.

Goró de Agyagfalva.

102. Nicolaus Goró de Agyagfalva, K. (G. M.) II. 5.

Gyárfás de Léczfalva.

103. Léczfalvi Gyárfás Sámuel Kev. t. (G. S.) III. 44.

Györffi De Losád.

104. Györffi András (L. G. A.) K. III. 31.

105. Benjamin Györffi Juratus Assessor K. (G. B.) I. 3.

Egymástól különböznek.

Györffi báró de Losád.

106. B. Josephus Györgyi de Losad K. II. 5.

107. B. Alexius Györgyfi de Losad K. II. 5.

108. Bro Györgyfi Mihály Kev. t. IV. 16.

A 106. és 107. sz. a család nemesi címere egymással egyeznek, míg a 108. sz. a család bárói ága által használt címer.

Herczeg de Losád.

109. Andreas Hertzeg de Losad K. II. 8.

110. Paulus Herczeg de Losad Juratus utriusque Fori Advocatus K. (P. H.) II. 16.

A címeralak és sisakdísz azonos, csupán helyzetük fordított.

Hernye de Galatz.

111. Matheus Hernye de Galatz Juratus Assessor K. II. 7.

Intze de Szárazajta.

112. Moses Intze de Száraz Ajta T. (Sz. I. M.) II. 16.

Jakab de Rákosd.

113. Rákosdi Jakab András Kev. t. IV. 25.

Janka cs.

114. Janka Joseff Kirali Hajos mester T. (J. J.) III. 85.

Jánó de Papoltz.

115. Sigismundus Jánó de Papoltz K. (J. S.) II. 6.

Jordán de Borbátviz.

116. Josephus Jordán de Borbátviz Juratus Assessor K. (Jordán Josef) II. 6.

117. Valentinus Jordán de Borbátviz K. II. 14.

Teljesen egyező.

Kakutsi de Felsőkápolna.

118. Kakutsi György szolgabíró T. (Geor. Kakutsi) III. 6.

119. Georgius Kakutsi de F. Kápolna alterius Juratus Vice Iudex Nobilium T. II. 14.

Különböznek, de valószínűleg az előbbi a család használatos címere.

Karátsony de Vajdahunyd.

120. Nicolaus Karátsony de V. Hunyad actualis assessor

Karkói de Karkó.

121. Ladislaus Karkói de eadem Kev. t. II. 7.

Katonai cs.

122. Katonai Joseff T. IV. 27.

Kádár de Torda.

123. Thordai Kádár Péter K. (R.) III. 8.

124. Petrus Kádár de Thorda T. (K. P.) II. 5.

Különbözők, valószínűleg az utobbi a helyes címer.

Károlyi de Nagybánya.

125. Samuel S. Károlyi de N. Bánya K. II. 27.

Kaskantin cs.

126. Arnat Maskent Kaskantin Assessor Kev. t. III. 112.

Kászoni de Kertsed.

127. Kertsedi Kászoni László Nemes Szászváros széke-
nek actualis királybirája. T. IV. 4.

Kendeffi de Malomviz.

128. Idősb Malomvizi Kendeffi József T. III. 1.

129. Malomvizi ifjabb Kendeffi Josef T. III. 5.

130. Kendeffy Miklós T. III. 1.

131. Malomvizi Kendeffi Ferencz T. III. 5.

132. Josephus Kendeffi de Malomviz T. II. 3.

133. Sámuel Kendeffi de Malomviz K. II. 3.

134. Idősb Kendeffi Josef T. IV. 14.

135. Adamus Kendeffi de Malomviz Juratus Assessor
Kev. t. (K. A.) I. 1.

Egymással teljesen egyeznek.

Kenderessy de Felsőszálláspataka.

136. Michaile Kenderesi de Felsőszálláspataka Juratus
ord. Notario T. (K. M.) III. 114.

137. Stephanus Kenderesi de Felső Szálláspataka Inte-
rimalis Regius Perceptor T. (K. J.) II. 1.

138. Felsőszálláspataki Kenderesi Sigmond T. (K. M.)
IV. 25.

A 136. és 138. sz. teljesen azonosak, a 137. sz. ezektől kissé eltér.

Kenderessy de Serél.

139. Franciscus Kenderesi Vice Notarius T. IV. 32.

140. Serélli Kenderesi Gáspár T. III. 42.

141. Serélli Kenderesi János T. III. 43.

142. Seréli Kenderesi Miklós szolgabíró T. (K. M.) III. 2.

143. Ladislaus Kenderesi de Seréll Juratus Assessor
K. II. 12.

144. Michael Kenderesi de Seréll Cancellista Gubernialis
Kev. t. (K. M.) II. 21.

A 140. és 141. sz. teljesen megegyeznek, a 139. és 144. számú pecsét cimeralakja egymással és előbbiekkel szintén egyező, de 144. sz. sisakdiszszel nem bír és a 139-es számunak a sisakdiszt képező kardot tartó páncélos kar helyzete fordított, a 140. és 141-től különbözik. A 142. és 143 számú egymástól, de fentiekől is teljesen különbözik.

Keserü de Baróth.

145. Emericus Keserü de Baróth Kev. t. II. 17.

Kiss de Altorja.

146. Altorjai Kiss Lukács T. (K. A.) III. 8.

147. All Torjai Kiss Lukács T. IV. 12.

Különbözők.

Kolumbán de Olasztelek.

148. Martinus Kolombán de Olasztelek K. (K. M.) II. 5.

Kornis gróf de Gönczruszka.

149. Comite Antonio Kornis L. B. de Göncz Ruszka
Supremo Comite Comitatus ab Hunyad. Kev. t. (C.
A. K.) I. 88.

Kováts de Bikfalva.

150. Moses Kováts de Bikfalva K. II. 18.

Kováts de Dálnok.

151. Dálnoki Kováts József K. (K. J.) IV. 13.

Kováts de Kézdivásárhely.

152. K. Vásárhelyi Kováts Sámuel Fiscalis T. IV. 4.

Kozollyai de Kozollya.

153. Kozollyai Kozollyai Ádám T. (K. A.) III. 6.

154. Adamus Kozollyai de eadem T. (K. A.) II. 4.

155. Benjámín Kozollyai Juratus Assessor K. (Beniamin
Kozoli de Kozolya) I. 8.

A 153. és 154. sz. teljesen egyeznek, a 155. sz. ezektől nagyon kevésé eltér.

Kölönte cs.

156. Josephus Kölönte K. II. 8.

Krájnik de Bolgárfalva.

157. Ladislaus Krájnik de Bolgárfalva K. (K. L.) II. 12.

Kultsár de Kultsárkartsa.

158. Kultsárkartsai Kultsár László K. (K. L.) III. 9.

159. Kartsai Kultsár László K. IV. 17.

Egyeznek.

Kuún gróf de Osdola.

160. G. Kuún Farkas T. III. 1. A család nemesi címere.

László cs.

161. László Ferentz K. IV. 15.

László de Altorja.

162. Josephus László de All Torja K. (L. J.) II. 16.

László de Fejérviz.

164. Paulus László de Fejérvíz K. II. 24.

Lászlófi de Kolozsvár.

165. Antonius Lászlófi de Kolozsvár K. II. 16.

Lörintz de Kéménd.

166. Kéméndi Lörintz Joseff K. IV. 25.

167. „ „ József, Balás, Sámuel, János K.
IV. 25.

Egyeznek.

Lukáts de Bikafalva.

168. Bikafalvi Lukáts Ferentz K. III. 86.

Lukács de Demsus.

169. Demsusi Lukács József T. (J. L. D.) III. 2.

170. Josephus Lukáts de Demsus. T. (J. L. D.) II. 3.

Egyeznek.

Makray de Vizszentgyörgy.171. Sigismundus Makrai de Viz Sz. György K. (M. S.)
I. 2.**Mara** de Felsőszálláspataka.172. Petrus Mara de Felső Szálláspataka Juratus As-
sessor K. (P. M.) I. 12.

173. F. Szálláspataki Mara János T. (M. J.) IV. 23.

174. Isacus Mara Supremus Judex Nobilium Incltyti Co-
mitatus Kev. t. (I. M.) I. 1.A 172. és 174. sz. cimeralakban kevésbé eltér, a 174. sz. a 173-al
egyezik, de utóbbin paizstartók is szerepelnek, mely utóbbi címert
használja a család ma is.

Marilla de Felsőszilvás.

175. Andreas Marilla de F. Szilvás Kev. t. II. 19.

Markocsán de Vajdahunyad.

176. Vajdahunyadi Markatsán Sándor K. (M. S.) III. 41.

Marton de Lozsád.

177. Volffgangus Marton de Losád T. II. 15.

Martonosi de Illye.

178. Joannes Martonosi de Illye Kev. t. II. 16.

Matskási cs.

179. Matskási Ferencz Regalista T. III. 1.

Mány cs.

180. Gabriel Mány Kev. t. (M. G.) II. 6.

Móré de Poklisa.

181. Paklisai Móré Jozsef K. (M. J.) III. 17.

182. Joannes Moré de Poklisa T. II. 9.

Külömböznek.

Munyán de Tustya.

183. Petrus Munyán Juratus Assessor et Rectificator
Commissarius Kev. t. (P. M.) II. 9.

184. Paulus Munyán de Tustya Kev. t. (P. M.) II. 9.

185. Petrus Junior Munyán de Tustya K. II. 9.

186. Munyán János K. (M. J.) IV. 5.

A három első egyezik, utóbbi ezektől elüt.

Nagy család.

187. Nagy Imre K. IV. 19.

Nagy család.

188. Paulus Nagy K. (Nagi Pál) I. 9.

Nagy de Déva.

189. Josephus Nagy de Déva loco Genitoris sui Ale-
xandri. T. (A. N.) II. 21.

Nagy alias Fiat de Zajkány.

190. Michael Nagy alias Fiat de Zajkány K. II. 7.

Nagy de K. Szentmiklós.

191. Sámuel Nagy de K. Sz. Miklós T. (N. S.) II. 5.

Nagy de Torda.

192. Emericus Nagy de Thorda. K. (N. J.) II. 10.

Nagy de Vajdahunyd.

193. Michael Nagy de Vajdahunyd Kev. t. II. 27.

Nalácz de Nalácz.

194. Nalácz László Regalista T. III. 1.

195. " Nalácz Boldizsár T. III. 7.

196. " " András T. III. 7.

197. Andreas senior Nalácz de eadem K. (N. A.) II. 2.

Kis eltéréssel egyeznek.

Nán de Alsószilvás.

198. Georgius Nán de Alsószilvás T. II. 8.

Nándra de Nagylopotiva.

199. N. Klotivai ifj. Nándra Sigmond T. (N. S.) III. 6.

200. Klotivai ifiabb " " Kev. T. (N. S.)
IV. 17.

201. Nándra György K. (N. Gy.) IV. 5.

202. " Moses K. (N. M.) IV. 5.

203. Moses Nándra de Nagy Klotiva K. I. 4.

204. Klotivai Nándra György K. (G. N.) III. 2.

A 199. 200. és 201. egymással egyeznek, ezektől elüt a 202. és 203. számú, de egymással egyeznek, ellenben 204. sz. az összestől eltérő.

Nopcsa de Felsőszilvás.

205. Nopcsa Ferencz Assessor K. IV. 16.

Palkó de Lindsina.

206. Josephus Palkó de Lindsina K. II. 23.

Pap de Nagypestény.

207. Nagypestényi Pap György K. (P. Gy.) III. 14.

208. Nagy Pestényi Pap György Kev. t. IV. 16.

209. Petrus Pap de Nagy Pesteny Kev. t. II. 4.

A 208. és 209. sz. kis eltéréssel egyezik, míg a 207. sz. ezektől eltér.

Pap de Szacsál.

210. Szatsali Pap László Kev. t. IV. 15.

211. Demetrius Pap de Szacsál Vice Iudex Nobilium
K. (D. P.) II. 9.

Külömböznek.

Parlai de Karánsebes.

212. Josephus Parlai de Karánsebes K. (P. J.) II. 27.

Pálffi de Gagy.

213. Gagy Pálffi Sándor K. III. 37.

Pára de Alsószilvás.

214. Petrus Pára de Alsószilvás K. I. 17.

Piltz de Rézbánya.

215. Rézbányai Piltz Márton (M. P.) K. III. 40.

Pogány de Nagyklopotiva.

216. Samuel Pogány de Nagy Klopotiva T. (P. S.) II. 15.

217. Alexander Pogány de N. Klopotiva T. (P. S.) II. 2.

Paizsalakban kis eltéréssel egyeznek, ellenben a sisakdisz különböző.

Pongrácz de Liptószentmiklós et Óvár.

218. Emericus Pongratz de Liptószentmiklós et Óvár
T. (A. P.) II. 4.

Ponori de Ponor.

219. Stephanus Ponori de eadem K. (P. J.) IV. 32.

Porsolt cs.

220. Porsolt Ferentz K. III. 9.

Portai de Karánsebes.

221. Franciscus Portai de K. Sebes T. (P. F.) II. 14.

Puy de Puj.

222. Puji Puj Bálint T. (P. A.) III. 14.

Rác de Bolgárfalva.

223. Bolgárfalvi Rác László K. (R. L.) IV. 26.

224. „ Rátz György K. (R. G.) III. 17.

225. Josephus Rátz Kev. t. (R. J.) I. 9.

Egyeznek.

Rátz de Harró.

226. Andreas Rátz de Haró K. (R. A.) II. 22.

Ribitzei de Illye.

227. Josephus Ribitzei de Illye Jncltyi Comitatus Hunyadiensis Juratus Assessor K. (J. R. I.) II. 12.

228. Illyei Ribitzei Joseff Kev. t. IV. 5.

229. Samuel Ribitzei de Illye K. (R. S.) II. 7.

A 227. és 228-as sz. kissé hasonló, 229. sz. ezektől eltér.

Rigó de Vinkovicz.

230. Michael Rigó de Vinkovicz K. (M. R.) II. 35.

Sánta de Tusnád.

231. Josephus Sánta de Tusnád Kev. t. II. 30.

Sepsi cs.

232. Sepsi István K. III. 13.

Silvester cs.

233. Silvester György Procurator K. IV. 26.

Simony cs.

234. Georgius a Simony General. campi vice prefectus
T. II. 2.

Sombori de Marosvásárhely.

235. Marus-Vásárhelyi Sombori László T. (S. L.) IV. 25.

Surányi de Magyardányán.

236. Nicolaus Surányi de M. Dányán K. II. 18.

Szabó de Maksa.

237. Maxay Szabó Sigmond Nemes Hunyad vármegyének
Chyrorgussa K. (S. M.) III. 85.

238. Maxay Szabó Sigmond Chyrurgus K. (S. M.) IV. 4.
Teljesen egyeznek.

Szabó de Szacsal.

239. Adamus Szabó de Szatsal Jncltyi Comitatus alterius
Vice Judex Nobilium T. (Sz. A.) II. 46.

Szeredai de Szentháromság.

240. Ignatio Szeredai de Szt. Háromság Regalista Kev.
t. III. 113.

Szilvássy de Cseszeliczke.

241. Valentinus Szilvási de Cseszelitzke Ord. Vice Comes
T. (Sz.) II. 1.

242. Valentinus Szilvási de Cseszelitzke Vicecomes (V.
Sz.) II. 43.

243. Valentinus Szilvási de Cseszelicke T. (V. Z.) III. 1.
Egyeznek.

Tartsai cs.

244. Tartsai János Kev. t. (T. J.) IV. 25.

Thot de Karácsonyfalva.

245. Karátsonfalvi Thot Daniel T. III. 40.

Tolnai de Tolna.

246. Valentinus Tolnai de eadem K. II. 27.

Toma de Telek.

247. Petrus Toma de Telek K. II. 18.

Tompos de Csikszentgyörgy.

248. Andreas Tompos de Csik Szt. György Kev. t. II. 31.

Toplitza de Baczellár.

249. Daniel Toplitza de Batzellár K. II. 6.

Tornya de Toronyfalva.

250. Toronyfalvi Tornya Gábor K. III. 11.

251. " " János. K. III. 11.

252. Joannes Tornya de Toronyfalva Kev. t. II. 13.

A 250. és 251. egyező, a 252. ezektől eltér.

Török de Ponör.

253. Ponori Török János Arendae Perceptor Kev. t. IV. 24.

Vadas de Béltek.

254. Bélteki Vadas István K. III. 87.

Vállya de Vajdahunyd.

255. Ladislaus Válya de V. Hunyad K. II. 27.

256. V. Hunyadi Vállya László Kev. t. III. 2.

257. Josephus Vállya de V. Hunyad Kev. t. II. 31.

Külömböznek.

Váradi de Kéménd.

258. Kéméndi Váradi Mózes Hunyad vm. főbíró T. III. 5.

259. Mojses Váradi de Kéménd Supremus Iudex Nobilium. T. II. 1.

260. Ladislaus Váradi de Kéménd Tabulae Cont. Supernumerarius Assessor. T. II. 3.

261. Ludovicus Váradi de Kéménd K. II. 2.

262. Stephanus Váradi de Kéménd Juratus Assessor. K. II. 3.

263. Kéméndi Váradi István K. (V.) IV. 13.

A 258. 259. 260. sz. egymással egyeznek, a 261. 262. 263. ezektől eltérő, de egymással egyeznek.

Veres de Nagyvárad.

264. Ladislaus Veres de N. Várad K. II. 35.

Viczmándi cs.

265. Michael Viczmándi Juratus Assessor et Ord. Contrib Comissarius Kev. t. (M. V.) II. 13.

266. Michael Wiczmandi Juclyti Comitatus Hunyad Supernumerarius Assessor T. (M. V.) II. 47.

Egyeznek.

Vitán de Bajesd.

267. Bajesdi Vitán Sándor T. III. 17.

268. " " " K. IV. 25.

269. Emericus Vitán de Bajesd T. II. 23.

270. Alexander " " " K. II. 6.

271. Gabriel " " " Tricesimator Zajkanien-
sis K. (G. V.) I. 14.

A 267. és 268. egymással egyezik, ezektől eltér a 269. és 270. sz., de egymással egyeznek, míg a 271. sz. az összestől elütő.

Zejk de Zejkfalva.

272. Stephanus Zejk de Zejkfalva T. (J. Z.) II. 2.

273. Nicolaus Zejk Jnclyti Comitatus Inspector Commis-
sarius et Juratus Assessor. K. I. 1.

Egyeznek.

Zoltán cs.

274. Sepsi Széki Zoltáni Ferentz K. (Z. F.) III. 85.

275. Franciscus Zoltán de eadem Causarum Advocatus
K. Z. F.) II. 31.

Teljesen egyeznek.

Zudor de Losád.

276. Sigismundus Zudor de Losád. K. II. 5.

Barcsay Adorján.

Apáthy Ádám levelei Lészay Dánielhez.

Az alább közölt néhány levél épen nem tartalmaz országra szóló híreket, nagyfontosságú eseményeket. Mégis érdemesnek tartjuk a közlésre őket.

Nem csupán azért, mert a szereplők Hunyadmegye szülöttei s így van némi érdekesség írásukban még akkor is, ha nem is terjedt volna hírük túl a megye határain. Mert igenis túl terjedt. Kivált a Lészay Dánielé, ki a szászvárosi ref. kollegium gondnoka s Szászváros szék követe volt a 48—49-diki országgyűlésen s mint ilyen végig kitartott a szabadságharc ügye mellett. Hanem érdemesek a közlésre tárgyi szempontból is.

Adalékul szolgálnak arra nézve, hogy a múlt század elején vármegyénk középosztályának tagjai mennyire érdeklődtek az irodalmi események iránt. Apáthy pl. folyton sürgeti, tárt karokkal várja Kazinczy műveinek újabb kötetét. Ismeri és olvassa Kis Jánost, kit a maga derűtségével Kis Jankó néven emleget. Ez a komázó derült hang komolyra, sőt komorra változik, amikor az akkori idők egyik legbámultabb írójának, Sipos Pálnak haláláról beszél. *Erdély nem fog hozzá hasonlót szülni.* Ime, ígő dicséri halóporában azt a férfiut, kit Kazinczy becsült, csodált s barátságába fogadott. Sipol Pál szászvárosi és spataki tanár, később tordosi pap volt s mint ilyen halt meg Szászvároson. Kerekes Ábel még szintén tanár volt Szászvároson s tört. forrásgyűjtői munkásságáról ismeretes. Életrajzát gróf Kuun Géza írta meg.

Hunyadmegye fiai, amint azt Kazinczy levelezéséből és Döbrentei életrajzából is tudjuk, a múlt század elején élénk irodalmi életet élnek. Egymást biztatják az irodalom művelésére s együttesen lelkesednek a már elismert nagyokért: Ka-

zinczyért, Csokonaiért, Kölcseyért, Berzsenyiért és Siposért. E lelkes ifjak közé tartozott P. Török Józsefen, Szigeti Mózesen, Lészayn és másokon kívül a derült kedélyű Apáthy Ádám is, kinek egészséges és fordultatos észjárásáról e néhány levél is tanuskodik.

A levelek eredetije özv. Lészay Lászlóné birtokában vannak Szászvároson.

Dr. Kristóf György.

*

Édes Barátom Uram!

A szászvárosi vásárkor küldött levelemre eddig elé semmi választ sem vettem, ha idegenességből esik érzékenyül veszem, különben pedig mentségid lehetnek, én most pénzt küldenék a' Kazinczyra, de nem tudom mennyi kell, reméltem, hogy az én Creditem rovására így is megkapom 's kérem is barátságosan azon könyvnek akármimódon leendő kezemhez való szolgáltatása iránt, ki irom azt ha az utolsó darab még meg nem jött, de azért a' többiek el ne maradjanak most (scilicet nunc). Ezért az egyért a Kerekes emlékezete ki nem esik szivemből. Ugy még egyet — az Ifjuság barátja megjött-é. 'S engem kifelejtettek-é a' praenumeransok közzül? Ha most se ír levelet, osztán meglátja, adom a Fiscalis Direktornak, mert szép leánya van, itten a mi vidékünkön olyan rára avis t. i. a szép leány, hogy orvosságnak sem igen lehet kapni! már az én guszтусom váltogatott. A Havasokon nem sok Hó van, hát Szászvároson a várarkában. Greger él-e? Tisztelje számmal s mondja meg Szabó Pálnak, hogy csokoltassa meg a . . . Hermánnak, ha . . . van. Van-é sok Dáma Szászvároson (na szinte elvétém Balóként) Szászvároson s küldök 4 rfrtot ha puska-kaport vett. Ha egy fontot talált venni, 's drágább egy fontja (amit nem képzelhetek) kipótlom, ha pld. kevesebb, hát, osztán tudja maga, persze, hogy tudja.

Brásovai Boldizsárnak sokat apadt a Bendője, Kun Eszter el is hagyta az Urát el is hagy . . . tölle, aligha az elválás

után Ifjabb Pogány Ferenczné nem lesz (ezt tatsa titokba kérem) Keresztesnél hogy van az állapot? Épül-e az Akadémia valamit Palaival, vagy talán eldöléséhez közelit mindenben téjendő feleletet várva, 's azt ki is kérve barátsági szeretettel maradtam Édes barátom uramnak

febr. 8. 1816.

szivből szerető baráttya

Apáthy Adám

ugyan sietve íram

* *

Kedves barátom!

Ha vigan éli világát örvendek — én részemről frissen lennék ha beteg nem volnék, melyhez hasonlót kívánok. Adjon Isten sok Karátson napokat, de már a' dolog derekára szálók, 's azt kérdem, hogy hívták Caligulának azon lovát a' mellyet Consullá akart tenni? Kérem a' tréfa mellett (mely pedig barátsá'gosom) arra, hogy a' Kazintzy hátra levő darabjai felől tudósítson, ha készen nintsenek, készítsék el, 's megírván, hogy mi háramlik reám, küldjék el az öcsém által küldendő alkalmatosságtól, a' Competentiat akkor meg fogják kapni; még van egy Instantiam, a' melly abból áll, hogy vegyen nekem 's véteszen lyira uramtól egy fél font puskaport akkorára, vagy többet is, most írja meg az árát 's akkor aztán meg lesz. Quod bene nota venandum sic transit mundia groli, most csak tudósítson mindenekről ezen holmit vivő Vankujaktól, de egyebet semmit sem kívánok; megengedjen, hogy ennyi Commisiokkal terhelem. Irjon valami ujságot, ugyszintén az iskola statusáról is írjon valamit. Köszöntöm mindazokat, akik rólam jóval emlékeznek, továbbá barátságába ajánlott maradok

Kedves barátomnak igazszívű barátja

falván 1a 816.

Apáthy Adám.

* *

Édes Barátom Uram!

Non semper ridet Apollo az az: esik az eső napon át, most quittek vagyunk. Barátom Uram kívánságomnak megfelelt s perconsequius baráti kötelességének eleget tett, nincs más

fontos. E folyó Holnap 3-án datált leveleiből azt olvastam, hogy a Kazinczy (sok aesthetica van benne) 5-ik, 6-ik, 7-ik darabjaira mint költség (ide értve portót is, békötteseket) rámegegy 2 azaz két egy német forintra, ha jól eltaláltam. Ugy emlékszem, hogy a 8-ik darabra is fizettünk volt előre seszerént, annak is csak a pórtója s a béköttesre menendő költsége van hátra. Nota bene, de nota bene jól a' 2 Pft. küldöm most, akkor is kilehetett volna venni a puskaporra küldött patronból. Egy Commissióval terhelem barátom Uramat most is, de (engedelmet koldulok) egy fél font puskaporra lessz még szükségem, de csak úgy, hogy barátom Uramnak kevés fáradságba kerüljön, különben elmaradhat hosszabb üdön. N. Sipos Uram halálát Barátomnak két rendjéből hoztam ki, addig nem tudtam semmit rolla. Nagy kár. Erdély nem is fogja mássát producálni, arrol meg vagyok győződve, azt hallottam egy fain eszü embertől (aki azt mint bizonyost beszélte), hogy a többek között sokat téstalt volna Sipos Palink s ezen kívül, hogy a Református Püspökké lesz a Tordosi Dézma a ki is Consiliarius Titulussal fog birni, 's káplányt fog tartani Tordoson 's valójában ennek valahára valódi tellyesedésit ohajttya minden igaz Reformatus — . . . az ígért könyvet elvárom t. i. Kis Fdrit vagy Gáspárt. Itten most semmi olyas ujság nintsen, azt irhatom, hogy a szapora esőzés miatt a víz megeresztette 's velle adgyüte egy klopotivai ügyes ifju olá is (de akaratan kívül) 's annyi utat tett a vizen, hogy a koponyáját is ott hagyta a Bohú. — Borzad az ember ezen ember vízbe való estének s veszésének csak hallásától is, az ide való Leányok frissen vannak, melyhez hasonlót kívánok — a Fáy Lányának disze (uti pro deute) az ugy nevezett Gergóts Bizi a fárság elein férjhez fog menni Naláczy Gáborhoz. Jó utazást kívánok.

Nem jó nagy nyakravalót kötni mert — úgy Nagy Dienes megyen férjhez, jól teszi mert eddig nem tudta milyen a jó hús. Denique tapasztalt barátságában ezután ajánlott maradok

igaz szivet viselő barátja

Apáty Adám.

* *

December 3-án 1816.

Kedves Barátom Uram!

A minap egy Commissioval terheltem volt, nem tudom lett'e effectuma; ha nem lett ettől megmentem (szégyelvén is ennyivel terhelni) minthogy Csanádynak irtam a'felől, a' Kazintzy még nem jött meg, úgy veszem észre, ha megjött kérem küldgye haza az ipsemtől, majd — hadd jöjjön ő is már valaha haza, megirván a' rám háramlott költségeket. Most egyéb újsággal nem kedveskedhetem csupán, hogy Nalátzi Gábor megholt minekelőtte megházasodott volna. Most többet nem írhatok mivel a' temetésre készülök. Petőnek sok jót úgy Antinak is. Ezzel vagyok és maradok (némellyek szerint

Barátom Uramnak

igaz barátja

Apáthy Ádám.

* *

Deczember 13-án 1816.

Kedves Barátom Uram!

Octoberi levelében olyan ígéretet tett vala nekem, hogy 1-a Novembris Kis Jankónak kijött munkáját olvasás végett által adándja, de ez akkor elmaradt valamelly akadály miatt, Decemberi levelében pedig ilyen ki tetellel él, hogy küldöm, amely pedig nem Futurum, hanem Praesens Tempus, de én bizony rá se tudtam akadni se a' levélben se pedig az olá trájczájában és már most tölt be a' Czigánynak a' Rákokkal való fatuma, úgy veszem észre, hogy a' Fraterensen mult el a' Könyv el nem hozatala. A Kazinczy 8-ik darabjának el nem küldhetése, menti az első ok (valamint a' falut a harang nem leli) Örvendem Barátom uramnak azon készségét, hogy Kazintzy Bruderemnek a' N. Sipos uram halálát megjelentette és a' már elenyészett munkáinak összegyűjtésében és az említett Kazintzy Ferkőnek való közlésében fáradozsz, nállam az Idvezültnek semmi munkája nintsen, és ezokra való nézt nem szolgálhatok semmivel. A Szegény Nalátzi Gábort eltemetők, még pedig pompásan, ilyen temetés meg nem volt a vidéken, de olyan Ifjat sem hordott el a' halál, másokkal edgyütt én ma-

gam is neveltem a diszt jelenlétemmel. Predicalt felette Tiszt. Várhegyi uram, Orált T. Baló Uram a Pestényi pap még pedig olyan stillet és eléadással, hogy Keresztéstől sem lehet többet várni. Bizonyra mondom, hogy ahoz hasonlót hallottam, de szebbet nem — Jantsó uram pedig a Fejőrvizi pap egy szép harmóniát csinált ki, amelly prejudical a Szvárosi Harmonice praesesnek, a mellett a' Sir felett egy szép beszédet tartott versekben e praejudiciumára szolgál Ponorinak. Kérem írjon valamit. Végyen nekem egy Titulare Kalendariumot 1817-re de Simplexet ne, mert nem kell, írja meg mi az ára 's megadom valaha. Küldök Furka Jakab urnak egy Levelet, ne Sajnályra póstára tenni. Azt irhatom ujjságban, hogy annyi Farkas jár, hogy nappal is megtámadják az embert még a falú mellett is, egymásra löjjük őket — elfelejtém fellyebb elmondani Gergots Biri ugy meg siratta Naláczit mint tulajdon Férjét, 's lett volna valami belőlle amint beszéllek, ha —. Továbbá tapasztalt barátságában ajánlott maradok

Kedves Barátom Urnak

holtig szerető barátya

Apáty Ádám.

* *

Január 4-én. 1817.

Kedves Barátom Uram!

A Dominus Kis Jánost kezemhez vettem 's el olvasom, most küldöm is szives köszönet mellett.

A Furkának szolló levelet, hogy postára tette különös háladatossággal tartozom, 's még ezen kérésemet adom hozzá, hogy keritsen levelet a póstán (t. i. nekem szollót most ha a Főispánságnak talál szollani, nehogy kiváltsa) x—2aa—bx . . . ugye, hogy sokra mentem?

Kazintzi 8-ik darabját kinyújtott karokkal várom.

Egy kalendarium iránt volt B. Uramnak ha Titularét lehetne kapni jó lenne, akárhogy 's mint szerezzon egyet számomra.

Tegnap ugyan vala bál Gergotsnál a' fia neve napját tartván fel. Eszembe juta nekem is, hogy vagyon egy Lészay Dániel nevű igaz barátom mindazon jóknak kívánása mellett,

a melyeket egy nem Lágý természetű Barát kívánhat. Egy két Dosissal vivunk 'egészségéért (de nem a vízből).

A Ponori Sorsát és olyan nagy progressussát a Jusba örvendem. Kenderessi László az innepek előtt meghala — 's benne a Status sokat veszte, de reméllem Ponoriban egy Kenderessi Mihályt talál fel a Gubernium és semmi veszteségünk sem lessz; — legény 's tud már Instructiot is írni? már e bizony sok! Kolozsvárt 's Marosvásárhelyt 's még többre fog menni.

Küldök Vitán Istvánnak egy levelet ne sajnállya a Ponorik alkalmatosságától Dévára elküldeni (ha tsak fel nem ment eddig Marosvásárhelyre) vagy akárkitől.

Ugyan jól kezdi magát a Farsáng a Vidékékben. Szászvárosön sem fog ellenkezőképpen tselekedni. Ezek után a béállott uj esztendőben sok jót s áldást kívánva, tapasztalt barátságában ajánlott maradok.

Kedves Barátom Uramnak

szerető igaz baráttya

Apáthy Adám.

TÁRCA.

Déva környékének földrajzi viszonyai a pleisztocén és ó-alluviális időkben.

Évkönyvünkben már volt alkalmam röviden érinteni azt a viszonyt, mely az antropológia, archeológia és geológia közt fönnáll. Most pedig egy újabb kapcsolatra akarom itt a figyelmet fölhívni, arra t. i., amelyben az előbb felsorolt tudományágak mindegyike a *paleogeografiával* (magyarul „ősföldrajz“-nak kellene mondanunk) van.

Ennek a kapcsolatnak vizsgálásakor csakugyan igen érdekes, vonzó távlatban szemlélhetjük rég letűnt időszakok természeti viszonyait; s minden esetre legvonzóbb az a periodus, melyben földrészünk szilárd kérgén már az ember is föllépett, hogy — bár eleinte nagyon lassú, de mindinkább fokozódó ütemben — a természeti erők leigázását tűzve ki célul, tényleg kiérdemelje „a teremtés koronája“ poétikus címet.

Az ősföldrajz tudvalevőleg a legfiatalabb tudományok egyike. De ez nem is lehet másként, mert a modern geográfusok munkái alapján meg kellett arról győződnünk, hogy a földrajz mintegy foglalhatja az összes reális tudományszakoknak, s így csak akkor és csak ott fejlődhetett ki, ahol és amikor a reá nézve „segédtudományok“ elegendő anyagot gyűjtöttek számára. A paleogeografiának pedig úgy szólván egyedüli támasza a geologia (ennek minden ágát ide értve), s miután még ez a tudomány sem oly régi keletű, az ősföldrajz előbb „filius ante patrem“ lett volna. De ma már valóban odáig felett, hogy előnyomozója, segítője lehet bármely segédtudományának is, természetesen addig a pontig, ahol annak speciális munkája kezdődik.

Mind inkább nyilvánvaló az a tény, hogy az eddigi régészeti és antropológiai kutatások eredményeinek több részletét

kell az ősföldrajzi adatok alapján kiigazítanunk. Hogy más példákat ne is említsek, csak a Jütlandi és Skandináviai félszigeteknek pleisztocén korú összefüggését, s épp így a Calaisi-szorosnak, a Gibraltárnak stb. kontinentális kapcsolatát sorolom föl. Ki van mutatva továbbá, hogy a Themse a mai Hollandiáig folyt, ahol az akkori Rajnával egyesült. Épp így csak érintem a pleisztocén idő jégkorszakának az ősföldrajzi tényezőkre gyakorolt hatását, melyet csak a legújabb geológiai és állatföldrajzi kutatások világítanak meg valamennyire.

Minő más világításban tűnik föl ezek ösmerete után az ősemlék idejének Európája? S ezzel együtt a közlekedő utak, illetve egyes kultúr-tényezők haladásának iránya mily világossá lesz, illetve valamely nézet téves volta mennyire biztosan kimutatható!

Hazánk paleogeografiája természetesen szintén nagyon hézagos, s még mindég csak a nagy vonások összeállításánál tartunk. De azért már így is vannak olyan eredményeink, melyek az antropológusnak sőt archeológusnak is hasznos útmutatói lehetnek. Búváraink közül főképen Lóczy Lajos¹, Cholnoky Jenő, Princz Gyula² és Kormos Tivadar³ munkáiban találunk ide vágó megfigyeléseket és adatokat.

Ez alkalomból minket csak a negyedkor első kétharmada érdekel, tehát az az idő, melyet a régészet *paleolit* (a geológiában pleisztocén) és *neolit* (=ó-alluvium vagy ó-holocén) névvel jelez.

A pleisztocént illetőleg általánosságban tudnunk kell azt, hogy klíma tekintetében két szintre oszthatjuk. Az *alsó* szint idejét a hűvösebb, nedvesebb éghajlat jellemzi, melyben igen sok a vízi (főként folyóvízi) üledék. Mindezt természetesen az üledékekben található fauna és flóra bizonyítja. A *felső* pleisz-

¹ Ősföldrajzi irányú értekezések leginkább a Lóczy L. szerkesztésében megjelenő *A Balaton tudományos tanulmányozásának eredményei* című hatalmas munkában találhatók.

² Princz Gy. dr. A klíma története. (Term.-Tud. Közl. Pótfüz.) LXXX. köt. Bpest, 1905.

³ Számos kisebb munkájának eredményeit „A pleisztocén és posztpleisztocén klímaváltozások bizonyítékai Magyarországon” (Bpest, 1910) című munkájában találjuk népszerűen összefoglalva.

tocénben a meleget kedvelő fajok az uralkodók; ekkor rakódott le az igazi eolikus lösz is az Alföldön és szomszédos területeken. Ez az időszak klíma tekintetében már nagyon közel állott az *ó-alluviális*hoz és a *jelenkor*éhoz, s ami változás van is, az már csak a klímának szárazabbá, sőt talán melegebbé válása.

Nem említettem a pleisztocénben közbeékelődött *jégkorszakokat*, melyekről még — főként hazánkra nézve — valóban nagyon keveset tudunk. Annyit mégis, hogy pl. a Retyezát el volt jegesedve, s hogy sarkkörü állatok maradványai is előfordulnak Erdély területén. De még mindig megoldásra váró probléma, hogy egy, vagy két ízben volt-e magas heggyvidékünk eljegesedve?

Magát Dévát tekintve a következőkben részletezhető a pleisztocén korú földrajzi állapot. Első sorban is szinte különös, hogy az alsó pleisztocén időnek kétségtelen tanubizonyosságára eddig nem akadtunk. Mert a Maros medrét kísérő terrasz-kavicsot lehetetlen másnak, mint felső pleisztocénnek tekintenem, éppen magassági viszonyaira való tekintettel.

Hanem egy — bár ma még meglehetősen kétes — nyom esetleg eredményre vezethet. A Horgos K.-i lejtőjén, a szőlők aljában levő árokban ugyanis a szarmata korú zöldes, homokos agyagra hatalmas kavicsréteg települt. Ezt a kavicsot ugyan Nopcsa Ferencz br. pliocénnek minősítette, sőt korábbi munkáimban ezt a föltvést magam is elfogadtam, miután az előbb említett pleisztocén korú Maros terrasztól határozottan különbözik; de most tekintetbe véve az eddigi paleogeografiai tanulságokat, nagyon lehetségesnek tartom, hogy ez az ökol-, sőt gyermekfej nagyságú horgosi kavics hordalék valóban alsó pleisztocén korú. Igaz másfelől, hogy így viszont a pliocénnek nem találjuk semmi nyomát Déva környékén.

Már az eddigiekből is látni való, hogy még az ősember idejének első felében is lényegesen különböztek Déva környékének földrajzi viszonyai a maiaktól, főképen hidrografiai szempontból. Mert még az sem véglegesen eldöntött tény, hogy ebben az időben tényleg megvolt-e már a Maros folyó, illetve szabad volt-e a déva—branyicskai völgszoros? Mert kutatásaim

alapján minden valószínűséggel kimondhattam azt¹, hogy a pliocénben tényleg K. felé folyt a mai Marosvölgy víztömege, amely különben nem volt egyéb, mint az Ős-Sztrigy, melybe az Ős-Kajanel patak is (a mai déva—piskii szakaszon K. felé folyva) beletorkollott.

A közelebbi viszonyokat tekintve csupa negatívus megállapításokra lehet csak támaszkodnunk. Így miután semmi állati maradványt sem találunk — még csiga vagy kagylóhéjat sem —, azt kell mondanunk, hogy az alsó pleisztocén nedves, hűvös éghajlata itt nagyon gyér vegetációt produkált; valami kietlen hely volt tehát Déva környéke, s általában az egész Pojana-Ruszká, s talán a Bihar hegység is. Ezek után valóban nem is lephet meg, hogy Déva környékén az ősembernek paleolit szerszámát sem találtuk eddig. Ez a negatívus bizonyíték pedig talán a főntebbieknél is határozottabb, mert ha azt tekintjük, hogy a közvetlen környezetben barlangok sincsenek, szinte bizonyosra vehetjük, hogy közelebbi környékünkön meddő minden reménység a paleolit leleteket illetőleg.

Minden valószínűség szerint jégkorszak köszöntött be az alsó pleisztocén idő végén: ezt az előző hűvös, nedves éghajlat nagyon érthetővé is teszi. Hanem a jégtakaró eltűnésének, s általában a föltűnően száraz és aránylag meleg időszak beköszöntésének okait még nem ősmerjük. Tárgyunkat illetőleg azonban csak annyit kell megjegyeznünk, hogy a hazánk más pontján már ott élt *Homo primigeniust* ez a jégkorszak nagyon sok mindenféltre tanította, s így művelődésének fontos tényezője volt.

A felső pleisztocén képződményei közt legnevezetesebb a lösz, mely hazánkban még most is, az eróziónak oly hosszan tartó periódusa után is — nagy területeket borít. Erdélyben típusos löszet nem találunk, sőt a legújabb időkig teljesen ismeretlen volt bármiféle lösz-képződmény is Erdély területéről. Ebből pedig az következik, hogy területünk dús vegetációval volt borítva: vadban, halban, erdei gyümölcsökben ugyancsak

¹ Gaál I. dr.: A Marosvölgy kialakulásának geológiai adataiból. (Földrajzi Közlem. XXXVIII.) Bpest, 1910.

dúskálhatott az ősemler. Az sem valószínű, hogy egyébként alkalmas helyeken már magavájta putri lakásokban tanyázott, s csak ott élt barlangokban, ahol ennek bőviben volt.

Ami már most Déva közvetlen környékét illeti, meg kell állapítanunk, hogy a Maros már Ny. felé folyt, s oly hatalmas víztömeget hömpölygetett, hogy a mai völgyet egészen kitöltötte. A Várhegy É-i lejtőjén, valamint a sólymosi hidnál 20 m. magasságban találjuk a mai térszín fölött az akkori Maros kavicsának terrasz maradványait. S miután a Sztrigy is jóval hatalmasabb folyóvíz volt a mainál, ily formán az ősemler számára nagyon elkerített s talán hozzáférhetlennek mondható hely lehetett a Dévai hegység, annál is inkább, mert az akkor szintén hatalmasabb krassó-szőrényi vizek, valamint délről a határszéli hegyvidék szintén akadályozták a megszállást. Szóval, még a felső pleisztocén időben is valószínű, az ősemler megtelepedése Déva környékén, amit az ily korú kőeszközök teljes hiánya is igazolni látszik.

Az akkori tájkép hű kiegészítését azonban lehetővé tették számomra az ezen korszak üledékeiben fönmaradt csigák. Lelőhelyük a Rézbányai völgy azon része, ahol a város utolsó házcsoportjai vannak; a bezáró képződmény barna agyag hordalék, melyet csapadék vizek raktak le ott.

Benne a többek közt a következő csigafaunát gyűjtöttem:

Helix lutescens, Rm., *Tachea vindobonensis* Fér., *Hyalinia alliaria* Müll., *Hyalinia crystallina* Müll., *Clausilia stabilis* Pfr., *Fruticicola* sp. *Torquilla frumentum* Drap., *Oreula dolium* Drap., *Coryna Pareyssi* Pfr., *Succinea oblonga* Drap.

Ezekon kívül azonban még számos faj van gyűjtésemben.

A fősorolt csigafaunából megállapítható, hogy tisztásokban bővelkedő ősréngeteg borította a Decebalt. A *Coryna Pareyssi* pedig igazolja az enyhe éghajlatot, mely a mainál semmi esetre sem lehetett hűvösebb; s így ez magában is elegendő bizonyíték amellet, hogy a Rézbányai völgy pleisztocén hordaléka a felső szintből való.

S ezzel ki is meritettük mindazt, amit környékünk ősföldrajzára vonatkozólag a pleisztocénből eddig kiderítenünk sikerült.

Az ó-allúviumot — vagy amint újabban az egységesség

kedvéért nevezni szokták: ó-holocént — már valóban a mai viszonyok jellemzik; még sok apróbb vonásában is. Az átmenet a megelőző korszakból sima és folytonos volt, s így csak a fokozatos fejlődés következtében beállott változások tanúságai rejtőzhetnek az ó-alluviális képződményekben.

A Maros ebben az időben még mindig igen gyakran öntött ki a Várhegy lábáig, s általában többször változtatta medrét. Ez utóbbi állításomat a dévai vízvezeték érdekében eszközölt talajfúrások igazolták, melyeknek összefoglaló geológiai szelvényét már más helyen közöltem is.¹

Egyébként is ezeknek a fúrásoknak köszönhetjük, hogy a dévai völgyszakasz alluviális üledékeit részletesen ismerjük. Kitűnt ugyanis, hogy a harmadkori sósagyagra közvetlenül ó-alluviális kavics rakódott, mely a Marosvölgy egész hosszában kimutatható; átlag 4 m. vastag. Anyagában a közeli és távoli környék kőzeteinek minden fajtája föllelhető. Magában a tiszta kavicsrétegben kővület nem fordul elő, de egyik faciesében, melyet a Várhegy tövéen lemélyített aknában tártam föl, a következő csigafajokat találtam:

Helix lutescens Rm., *Planorbis cornu* Brong., *Planorbis spirorbis* L., *Cincinna antiqua* Sow.

Ezek közt nyilván a *Cincinna antiqua* a legnevezetesebb, mely csiga mint élő úgy látszik csak Nyugat- és Közép-Európából ösmeretes és így annál becsesebb, mint a mai üledékekkel szemben különbséget megállapító faj. S éppen ez a faj tette indokolttá azt a megállapításomat, hogy ó-alluviális képződményekkel van dolgunk.

De nem mulaszthatom el megjegyezni, hogy az a tűzezes szürke iszap, melyben a főntebbi fauna előfordul, a legkülönbébb fajta kavicsos és lignit törmeléken kívül *obszidián*-szilánkokat is tartalmaz. Most már magam is sajnálom, hogy annak idején nem fordítottam több figyelmet az előkerült obszidiánra, s általában az esetleg előfordult archeológiai vonatkozású tárgyakra, mert nem lehet kizártnak tartanunk, hogy az ó-allu-

¹ Gaál I.: A marosvölgyi harmadidőszaki sósagyag Déva melletti előfordulásáról. (Földt. Közl. XXXIX. k. 325 l.)

viumban már a Várhegyen tanyászott a neolit típusú szerszámokkal fölfegyverzett *Homo sapiens*, s esetleg obszidián hegyű nyilakkal már vadászott is a mai sósmező helyén elterült mocsár gerinces lakóira.

S itt említem föl újból azt a csiszolt kő-nyílhegyet, melynek előfordulásáról Évkönyvünkben már megemlékeztem.¹ Eddig magában álló ez a leletem kevés bizonyítékot szolgáltatott arra nézve, hogy csakugyan neolit korú, de az elmondottakkal kiegészítve úgy látom, hogy megállapításom, melyet egyébként az emberkoponyák alapján Török Aurél professzor eddig is megerősített, erről az oldalról is támogatható.

S hogyha most azt is tekintetbe vesszük, hogy a Várhegy É.-i tövéen már abban az időben is észrevehető lehetett a sósforrás, környékét az ó-alluviumban élt őseink kitűnően alkalmas tanyahelynek találhatták.

S hogyha ezt még eddig megállapított tényekkel nem is tudom bizonyítani, Mallász József tagtársunknak várhegyi bronzkori (?) lelete² kétségtelenné tette, hogy ha az ó-alluviumban talán nem is, de valamivel később csakugyan lakott itt az ember. Ez az igen érdekes lelet egyébként hivatott földolgozójára vár; s ámbár koránál fogva talán már ki is esik a paleogeografia köréből, még erre nézve sem volt fölösleges a közvetlen megelőző korszakok földrajzi viszonyainak illetén vázolása.

Gaál István dr.

¹ Gaál I.: Tömegesen talált ó-alluviális embercsontvázak Déva határából. (Hun-nyadm. T. és R. T. Évk. XIX. köt. 40—43. l.) Déva, 1909.

² Ösmertette tavalyi — brádi — közgyűlésünkön.

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

Gaál István dr.: A Marosvölgy kialakulásának geológiai adataiból.

(Földrajzi Közlemények. XXXVIII. k. Bpest, 1910. 334—361. 1. 8. ábra.)

Bevezetésül Déva—Nagyág—Boicza környékének földtani alkotását ösmerteti a szerző Inkey, Primics, Pálffy és saját kutatásai alapján. Különösen a tektonikai mozzanatokat emeli ki s ezzel kapcsolatban a vulkáni kőzetek kitörési idejével foglalkozik, megállapítván a boiczai, nagyági és dévai hegyek korának egymáshoz való viszonyát. Az erupciós törésvonalak tanulmányozása megvilágította egyúttal a Marosvölgy Déva—branyicskai szakaszának kialakulását is. Szerző szerint ugyanis a harmadkor első felében szárazföld volt a szóban forgó terület, de a harmadkor közepe táján hatalmas kéregmozgás indult meg, mely egyrészt az andezit-lávák föltódulását, másrészt pedig a tenger előnyomulását eredményezte. De az ekkori „Erdélyi beltenger“ a mai Marosvölgyön már nem közlekedhetett az „Álföldi medencé“-vel, mert Déva és Branyicska közt egy kréta-rétegekből álló földszoros akadályozta ebben. A harmadkor végén ismét szárazon maradt területünk, s ekkor már megindult a mai hidrográfiai viszonyok kialakulása, de ekkor még sokkal valószínűbb a Marosnak, illetve az Ós-Sztrigynek kelet felé, tehát az erdélyi medencébe való folyása, mint nyugat felé. S csak ismételt törések — amelyek esetleg már a pleisztocén kor elejére esnek — nyitották meg a mai dévai szorost. A tanulmányt 8 rajz illusztrálja.

Kuzaila P.

Gaál István dr.: Kővületes közép-miocén Déva határában.

(Földt. Közl. XI. köt. Bpest, 1910. 163—166. lap. 1 ábra.)

A dévai „Petrosza“ kőbánya mellett a marosvölgyi sósagyag komplexusnak egy kővületes rétege bukkan ki, melyből a szerző a bujturival egyenértékű faunát gyűjtött. S míg ilyenformán egyrészt kővületekkel is beigazolódott a Déva vidéki közép-miocén, másfelől a Decebal kitörésének ideje (az alsó-szarmatakor vége) is pontos megállapítást nyert a petroszai föltárásokból.

Kuzaila P.

Gaál István dr.: Újabb adatok a *Campylaea banatica* Rm. pleisztocén korú elterjedéséhez.

(Földt. Közl. XL. k. Bpest, 1910. 166—169. l.)

Kormos Tivadar dr. Miriszló vidékének alluviális rétegeiben igen gyakran találta a *Campylaea banatica*-t, a példányokat azonban pleisztocén korúaknak tartja. Véleményét szerző is osztja, illetve a gyertyánosi mésztufában gyűjtött kővületekkel ténnyé igazolta.

Kuzaila P.

Szabó Imre: Az oláhok kedd asszonya.

(Ethnographia XXI. évf. 1, 3, 4. füzet. Bpest, 1910.)

Jóformán az oláhok lakta egész területet tárgyalja itt a szerző, s számos följegyzése alapján állapítja meg a „*măști seara*“, „*kedd asszonya*“ jellemét, illetve szerepét a babonában. Hangsúlyozza, hogy a „*kedd asszonya*“ babonája az ország összes oláhságánál el van terjedve, s általános a tőle való félelem, illetve a keddi nap estéjének munka nélkül töltése; főképp az asszonyok tartanak tőle. Bizonyos kapcsolatot is lát a szerző az oláhok és magyarok „*kedd asszonya*“ közt (az utóbbiak Szent Annát tették meg „*kedd asszonya*“-nak). Talán külön mondanunk sem kell, hogy a gyűjtött adatok, illetőleg babonák révén Hunyad megye oláh lakossága sűrűn szerepel az érdekes dolgozatban.

Gaál I. dr.

Schafarzik Ferenc dr.: Gyalár környékének földtani viszonyai.

(Földt. Int. évi jelentése 1908-ról. Bpest, 1910. 58—66. l.)

Kétség kívül vármegyénk legérdekesebb területeinek egyikét kutatta át földtani tekintetben részletesen a szerző. Beható vizsgálatai csakugyan éles megvilágításban tárják eléünk a gyalári vaskőtelepek környékének földtani kialakulását: s ezek az eredmények minden esetre értékes irányító eszméket szolgáltatnak az itteni vaskő-bányászat módjait és menetét illetőleg. Egyelőre tisztán tudományos tekintetben pedig a kristályos palák fölosztására, a gránit erupciók korára, valamint az itteni dolomitos mészkőre vonatkozó megfigyelések olyanok, hogy ezt a rövid jelentést rendkívül értékessé teszik.

Gaál I. dr.

HIVATALOS ÉRTESÍTŐ.

Társulatunk 1910. évi szeptember hó 18-án Vajdahunyadon tartott XXX. rendes közgyűlése.

A vajdahunyadi vasgyár igazgatóságának és a városi tanácsnak szíves támogatása lehetővé tette, hogy a XXX. közgyűlést Vajdahunyadon, e történelmi nevezetességű helyen tartassuk meg. Déváról is szép számú közönség jelent meg. Déváról a reggel 5 órakor induló vonattal utaztunk el s 8 órakor érkeztünk a vajdahunyadi vasgyártelepre, hova a gyárvezetőség szíves intézkedésére bevitték a kocsinkat. A vasgyári zenekar játéka után a város köztiszteletben álló polgármestere üdvözölte a vendégeket, mire Mailand Oszkár muzeumigazgató válaszolt s mondott köszönetet a fogadásért a város és a vasgyár részéről tapasztalt szíves előzékenyséért. Ezután a vasgyárat néztük meg Litschauer Lajos mérnök és Wilhelm főmérnök urak vezetésével, akik a vasgyártásnak minden fontos és érdekes mozzanatát bemutatták és megmagyarázták.

Ezután, amennyire az idő rövidsége engedte, a történelmi nevezetességű lovagvárat néztük meg.

A közgyűlés 10 órakor kezdődött Fáy Béla kir. kamarás elnöklete alatt. Jelen voltak: dr. Veress Endre tiszteleti tag, dr. Krenner Miklós alapító tag, Létay Balázs, az „Erdélyi Múzeum Egyeslet” Érem- és Régiségtárának képviselőjében, Balázs Béla, Göllner Károly, dr. Kristóf György, Mallász József, Pais Elek, Szabó Imre választmányi tagok; Bottyán József segédtitkár, Mailand Oszkár múzeumigazgató, Szegedy Dezső könyv- és levéltáros, Tarján Kristóf titkár, továbbá számos rendes tag és nagyszámú érdeklődő közönség.

1. Fáy Béla elnök mélyreható ünnepi beszéddel nyitja meg a közgyűlést s örömének ad kifejezést, hogy a Társulat itt, e történeti emlékü várkastély aljában, bányászati és ipari szempontból oly fontos helyen tartja meg XXX. közgyűlését. Köszönetet mond az állami vasgyári hivatalnak a közgyűlés sikerét támogató segítségével; reméli, hogy a társulat a jövőben is nemes hivatást és magasztos feladatot fog teljesíteni. A társulat nevében üdvözli az „Erdélyi Múzeum Egylet“ Érem- és Régiségtára képviselőjében jelen levő Létay Balázs segédarcheológust.

2. Létay Balázs segédarcheológus a kolozsvári „Erdélyi Múzeum Egylet“ Érem- és Régiségtára képviselőjében üdvözli a közgyűlést s kívánja, hogy a Társulat ernyedetlenül folytassa munkáját. E ponttal kapcsolatban titkár jelenti, hogy az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Cseh László vajdahunyadi földbirtokost bizta meg, hogy az Egyesület nevében üdvözölje a közgyűlést; azonban Cseh László a közgyűlésen nem jelent meg.

3. Ezután dr. Veress Endre tiszteleti tag tartja meg „A hunyadmegyei vastermelés multja“ című felolvasását, melyet a közönség nagy érdeklődéssel hallgatott végig. Majd Balázs Béla választmányi tag „A dévai Várhegy őskori leleteiről“ tart szabadelőadást a hallgatóság nagy figyelme mellett. Végül dr. Krenner Miklós alapító tag „A Hunyadiak dinasztikus politikája“ című felolvasása kötötte le a közönség érdeklődését. A közgyűlés mindhárom előadásért köszönetet szavazott és az Évkönyv részére elkérte az előadóktól.

4. Elnök tiszteleti tagokul ajánlja: Mara László hunyadmegyei főispánt és Mailand Oszkár múzeumigazgatót, akik a Társulat iránt már évek óta meleg érdeklődést tanúsítottak s azt törekvéseiben hathatósan támogatták. — A közgyűlés elnök indítványát egyhangulag elfogadja s Mara László főispánt és Mailand Oszkár muz. igazgatót tiszteleti tagokul megválasztja. Egyben elhatározza, hogy az illetőknek a megválasztásukról szóló okmányokat küldöttségileg adja át.

5. Mailand Oszkár múzeumigazgató melegen köszöni tiszteleti taggá történt megválasztását.

6. Titkár jelenti, hogy Kuzaila Péter pénztáros 1910 szeptember 6-án beadta lemondását a pénztárosi tisztségről, hivatkozva másnemű nagy elfoglaltságára. Ezért titkár a választmány javaslata folytán Balázs Béla választmányi tagot ajánlja pénztárosnak. — A közgyűlés Balázs Bélát egyhangulag megválasztja pénztárosnak, miről hivatalosan értesíti.

7. Titkár rendes évdíjas tagokul ajánlja megválasztásra 1910 január 1-től: Lányi Róbert vasgyári felügyelőt Vajdahunyadról és Péterfy Béla főgimnáziumi igazgatót Petrozsényből. — Megválasztatnak.

8. Titkár indítványozza, hogy a közgyűlés az Alapszabály szerint a választmány $\frac{1}{3}$ kisorsoltatása után, valamint az elhalt Nagy Lajos és a kilépett Wanka Béla helyére: dr. Apáthy Árpád, Balog Gyula, Beke Ferenc, Balogh József, Fekete Károly, Görög Ferenc ismét s újonnan: Borostyáni Béláné polg. iskolai igazgatónő Déváról, Buczek József vasgyári főnök, Lányi Róbert vasgyári felügyelő Vajdahunyadról, Sarudy Ottó tanítóképzői igazgató, Létay Gyula erdőmérnök Déváról, Péterffy Béla főgimn. igazgató Petrozsényből, Péterffy Márton tanító Kolozsvárról választassanak meg. — Megválasztatnak.

9. Titkár indítványozza, hogy a jegyzőkönyv hitelesítő bizottságba: Göllner Károly, dr. Kristóf György és Mallás József vál. tagok választassanak meg. — Megválasztatnak.

10. Titkár előterjeszti jelentését a Társulatnak 1910. évi működéséről, melynek kapcsán előadja a Társulat szellemi és adminisztrációs működését főbb vonásokban. A Társulat 5 választmányi ülést tartott, melyeken fontos megbeszélések voltak, úgy, hogy felolvasásokra nem került a sor; a rokon társulatokkal az összeköttetés ez idén is fentartatott. Az EMKE 1909 nov. 27-i közgyűlésén dr. Veress Endre, az EME 50 éves jubileumi ünnepén dr. Márki Sándor, az EKE dévai közgyűlésén a Társulat több tagja, a Dávid Ferenc emlékünnepeken Fáy Béla elnök vezetésével több taggal együtt képviselte a Társulatot. Ez alkalomra írta a Társulat megbízásából Szabó Imre választmányi tag „Déva vára“ címen a vár történetét. Személyi változás 1 volt; ugyanis Kuzaila Péter pénztáros 1910 szeptember 6-iki választmányi ülésen lemondott állásáról, amikor a

választmány Balázs Béla választmányi tagot bizta meg ideiglenesen a pénztári teendőkkel. Elhalt 2 tag, kilépett 6, új tag 12; az összes tagok száma 280. — A közgyűlés a jelentést tudomásul veszi.

11. Múzeumigazgató jelentésében ez idén — habár állami segélyben a Társulatnak nem volt része — mégis már nagyobb gyarapodásról számolhat be, amennyiben a Főfelügyelőség segítségével megvette Lónyai Margit grófnő farkadini régi felírássos köveit, amiket még át nem vehetett és bajosan birhat a múzeumban elhelyezni, mert a múzeum elhelyezésének ügye, mely a múlt évben oly szépen megindult, ez évben sem nyert megoldást. De táplál az a remény, hogyha a pénzügyi palota a politikai és pénzügyi viszonyok konszolidálása után felépülhet, akkor a múzeum elhelyezése is megoldáshoz jutna s 30 évi hányattatás után a gyűjteményünkhöz méltó elhelyezést nyerhetünk. Említést érdemel a múzeumnak az a gyarapodása is, mely a Mallász József és Balázs Béla vál. tagok által a dévai Várhegy Izabella-útja elején eszközölt kőkorszaki telepről előkerült tárgyak (edények) következtében állott be; ezek 4672—4701. található leltári számok alatt a múzeum tulajdonát képezik. A múzeum ajándékozás által is gyarapodott, úgy, hogy ez év folyamán összesen 100-nál több régiség került a múzeumba. — A közgyűlés tudomásul veszi a jelentést.

12. Könyvtáros előterjeszti jelentését a könyvtár állapotáról, mely szerint a könyvtár állománya ez évben 25 ajándék és cseremunkával gyarapodott. Leltár szerint az állapot 769 mű 1091 kötetben. Könyvkölcsönzés ritkán van, aminek oka a könyvjegyzék hiánya. Indítványozza az újabb beszerzéseket és egy katalógus elkészítését. Ennek kapcsán dr. Kristóf György választmányi tag szintén azon óhajának ad kifejezést, hogy a könyvtár állományáról katalógus készíttessék és a levéltár is rendeztessék. Ugyancsak Balázs Béla ajánlja néhány szakkönyv beszerzését s kéri a közgyűlést, hogy a folyó évi költségvetésben egy kisebb összeget e célra felvehessen. — A közgyűlés e két indítványt elfogadja.

Dr. Veress Endre tiszteleti tag a közgyűlés tudomására hozza, hogy ő készséggel segít a levéltár rendezésénél, ha a

választmány a levéltári anyagot rendelkezésére bocsátja. — A közgyűlés dr. Veress Endre szolgálatkészségét köszönettel veszi s felkéri őt, hogy a levéltár rendezésénél ismert szakképzettségével a könyvtáros segítségére legyen.

13. Mallász József választmányi tag előterjeszti a pénztár-vizsgáló bizottság megbízásából a pénztár és a számadások megvizsgálásáról szóló jelentést 1910 szeptember 16-i lezárással: Bevétel 3340.42 K, kiadás 5130.15 K; többletkiadás 1789.73 K, mely összeg a múlt évi 12064.66 K pénztári maradványból nyert fedezetet. Jelenlegi készpénzkészlet: Dévai Hitelbank betéte szerint 9393.31 K, póstatakarékon 1281.62 K; összesen 10674.93 K. A múlt évvel szemben 1389.73 K-val kevesebb jövedelem mutatkozik. A Társulat külön kezelése alatt áll: a Bethlen kapu-alap 548.92 K, a Balkányi Ernő féle munka előfizetési díjai 170.41 K, a Szabó Imre féle mű kiadásából 330.84 K. Ennélfogva a pénztárvizsgáló bizottság javasolja a közgyűlésnek, hogy egy sürgősen összehívandó választmányi ülésen utasítsa a választmányt: 1-ször. Állítsa össze a Társulat vagyónát képező ingó és ingatlanokról a leltárt. 2-ször. Állapítsa meg a szerzői tiszteletdíjakat és a külön lenyomatok számát. 3-szor. Szerezzen módot arra nézve, hogy az Évkönyv kevesebb költséggel előállítható legyen. Végre, mondjon a közgyűlés a pénztárosnak köszönetet ügybuzgó munkájáért s adja meg a felmentést. — A közgyűlés a pénztárvizsgáló bizottság jelentését tudomásul veszi, javaslataihoz hozzájárul s a pénztárosnak a felmentvényt megadja.

14. Balázs Béla ujonnan megválasztott pénztáros előterjeszti 1910—11. évi költségelőirányzati javaslatát, mely szerint bevételek: tőkeamatokból 480 K, alapítványi kamatokból 60 K, rendes tagdíjakból 1000 K, kint levő tartalékokból 450 K, adományokból 80 K, különfelékből 20 K; összesen 2090 K. Kiadások: Társulati Évkönyv nyomása 700 K, tisztviselők tiszteletdíjai 800 K, Irodai és dologi kiadások 100 K, pénzbeszedő szolga 10% jutaléka 80 K, könyvtár fűtésére 20 K, szakkönyvekre 140 K, előre nem látott kiadások 100 K; összesen 1940 K. — A közgyűlés a költségvetést tételenként elfogadja s a jegyzőkönyvhöz csatolja.

Több tárgy nem lévén, elnök a közgyűlést berekeszti.

A közgyűlés után az idegenek a vajdahunyadi közönség meleg érdeklődése mellett társasbédre gyűltek össze a vasgyári vendéglő kertjében, mely után a társaság nagy része Retyisórára rándult ki, hogy a vidék szépségeiben gyönyörködjék.

A dévai közönség az esti vonattal tért vissza.

22. 22
24.
2—4. füzet.

XXI. évfolyam. Április—december.

A

Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat

ÉVKÖNYVE

MEGJELENIK ÉVENTE NÉGY FÜZETBEN ::

AZ IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

TARJÁN KRISTÓF

TÁRSULATI TITKÁR.

AZ 1911. ÉVI FOLYAM 2—4. FÜZETE.

D É V A

NYOMATOTT HIRSCH ADOLF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1912.

TARTALOM.

	Lap
Tagtársainkhoz — — — — —	41
Adatok a dévai Várhegy őstörténetéhez. <i>Balázs Béla</i> — — — — —	43
Györffy Mihály és Fekete Pál losádi nemes emberek egyességlevele 1674-ből. <i>Ferenczy Sándor</i> — — — — —	61

HIVATALOS ÉRTESÍTŐ:

Választmányi ülések, (1910. szept. 27-én, 1911. dec. 19-én, 1911. április 25-én, 1911. jun. 27-én, 1911. szept. 9-én.) Összállította: <i>Tarján Kristóf</i> . . .	64
Társulati névkönyv 1911. év végén	71

FIZETÉSI FELHÍVÁS!

Hazafias tisztelettel kérjük t. tagtársainkat, hogy akik ez idei vagy az elmúlt évekre szóló tagdíjaikat még meg nem fizették, méltóztassanak azokat társulatunk pénztárának mielőbb megküldeni.

Balázs Béla
pénztáros.

A lakásváltozásokat kérjük a titkárral közölni.

Tagtársainkhoz !

A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulatot a dévai pénzpiac válságos helyzete nagyon érzékenyen sujtotta. Társulatunkat anyagi eszközeinek szűkössége eddig is gátolta abban, hogy hivatását úgy teljesítse, a mint azt minden tagja óhajtotta volna s hogy munkásságával és nagyértékű gyűjteményének méltó elhelyezésével, mint megyénk egyik első kultúrtenyezője fokozottabb mértékben járuljon hozzá a régészeti és történelmi tudomány előbbreviteléhez.

Anyagi helyzetünk e kedvezőtlen változása kényszerít arra, hogy évkönyvünket az eddigi négy füzet helyett egy füzetben adjuk ki. Ez az egy füzet azonban tartalmilag nem fog sokkal elmaradni az eddigi négy füzet mögött.

Egyszersmint kérjük igen tisztelt tagtársainkat, hogy a társulat nemes, hazafias céljainak szem előtt tartásával igyekezzenek társulatunkat terjeszteni és új tagok ajánlásával segítségünkre lenni abban, hogy veszteségeinket pótolhassuk s a társulatot szélesebb, erősebb alapokra fektethessük.

A választmány megbizásából:

Tarján Kristóf,
társulati titkár.

Adatok a dévai Várhegy őstörténetéhez.

Aki a dévai Várhegy szerpentinútjain sétál és figyelmesen szemlél, bizonyosan észreveszi, hogy lépten-nyomon cserépdarabok kerülnek talpa alá. A szerpentinút levágott s néhol másfél méter magas, folyton omló oldalából pedig cserepek, csontok, kagylóhéjak, téglaszerűen kiégett tapasztékdarabok kandikálnak ki és peregnék le hamus, szenes rétegekből, foltokból. E széndarabkákat tartalmazó hamus rétegek néhol vízszintes irányban helyezkednek el, másutt pedig szabálytalan foltokat alkotnak.

A cserepek a maiaktól eltérő szerkezetűek, néha feltűnően vastagok és különböző, sokszor borsónagyságú kavicsszemeket foglalnak magukban. Legnagyobb részük a pirosszín valamilyen árnyalatát mutatja, egy részük pedig füstösfekete. Nagyon sok cserépen díszítés is látható.

Mivel az említett leleteket a hegyoldal minden pontján találhatjuk, már ebből is megállapíthatjuk, hogy a Várhegy egész területe őskori lelőhely. Az útdalok függőleges metszeten látható vízszintes hamuserek az ősember tűzhelyeinek bolygatatlan maradványai, a hamusfoltok már feldúlt tűzhelyek, a tapasztékdarabok a sárkunyhók és tűzpadok falainak roncsai, a cserepek a jól-rosszul égetett vagy füstön szárított edények töredékei, a csontok, a kagyló- és csigahéjak pedig az őskorukba hulladékai.

Ha mindeddig egyetlen őskori cserepet, vagy egyéb tárgyat sem ismernénk a Várhegyről, akkor is föl kellene tennünk, hogy e hely őstelep volt, mert megvoltak itt mindama tényezők, melyek a természetes állapotban élő ősembert letelepedésre csalogatták, sőt kényszerítették. A Maros völgyéről meredeken emelkedik föl, a környező hegyekkel csak délnyugati

oldalán függ össze, tehát nagyon könnyen védelmezhető. Nemcsak tetejéről, de oldaláról is át lehet tekinteni a környéket. A Decebál erdői, a közelben kanyargó Maros vize elég vadat, halat adtak. Bizonyos, hogy a Maros völgyét szegélyező hegyoldalakon mindenütt tanyázott az ősember, de ellenséges támadásokkal szemben valószínűleg az egész környék lakói az olyan természetes és könnyen védhető fellegrárokba húzódtak, mint aminő az Aranyi-hegy és a dévai Várhegy. Ez utóbbi őskori erősítése is olyan lehetett, mint aminő földsánc még ma is látható az Aranyi-hegy fennsíkjának keleti és északkeleti szélén. A Várhegy őserődítésének nyomait azonban eltüntették a későbbi erősítési munkálatok, míg a történelmi időkben várszerpet nem vivő Aranyi-hegy tetején ma is megmaradtak azok.

Mivel a hegy északi és éki. oldalán kanyargó utak készültek a legmélyebb bevágással, a talaj szerkezete itt látható legjobban. Az őrháztól jobbra van egy kis terasz. Az éi. oldal második serpentinútja erről a terasról indul ki jobbra. Ez út kezdetén, a baloldali omladozó parton, 1907 tavasza óta mindjobban előtűnt egy vörösre égett és hamuval kevert réteg, mely különösen a tavaszi hóolvadás után évről-évre nagyobbodott. 1909. október 27.-én azzal a hírrel keresett föl társulatunk egyik buzgó tagja, Mallász József úr, hogy ő azt a feltűnő foltot kaparni kezdte, utóbb kapával azon a helyen ásott is és egy igen szép, kétfülű edényt talált sok cserép között.

Társulatunk megbízott az itt végzendő ásatás vezetésével. Minthogy azonban hivatalos elfoglaltságom miatt nem lehettem jelen folyton az ásatásnál, Mallász József is segítségemre jött s a következő két napon végzett munka mindig valamelyikünk, legtöbbször mindkettőnk felügyelete mellett folyt. A törvényszéki fogházból kértünk rabokat s e napszamosokkal mintegy 16 m³ földet emeltettünk le 12 m² területről.

Megjegyzem, hogy a Mallásztól megásott helyen 27.-én estefelé Orbán Kálmán segédtanfelügyelő is ásott tudunkon kívül és egy igen szép csuprot ő is talált, azt azonban ismételt kérésünkre sem volt hajlandó múzeumunknak átadni, noha a Várhegy területe társulatunk tulajdona.

Ásatásunk folytán elég nagy számmal kerültek elő külön-

féle tárgyak, melyeket múzeumunkban helyeztünk el. Az ásatás eredményéről szóban beszámoltam társulatunk múlt évi vajdahunyadi közgyűlésén. E helyen úgy óhajtom az eredményt ismertetni, hogy azt a szakemberek is felhasználhassák és társulatunk érdeklődő tagjai haszonnal olvashassák.

E beszámolót azért nem tettem közzé évkönyvünkben eddig, mert reméltem, lesz alkalmam más helyen is ásatni és biztosabb alapot kaphatok a kormeghatározásra nézve. Erre azonban eddig nem volt alkalmam.

E dolgozatomban megemlítem azokat a szórványos várhegyi leleteket is, melyekről eddig tudomásom van.

Az említett helyen 8 m. hosszúságban fejtettük le a szerpentinút balpartját $1\frac{1}{2}$ —2 m. szélességben. A hegyoldal itt oly meredeken emelkedik, hogy a föld elhordása után megmaradt s csaknem egészen merőlegesre vágott partoldal 2 m. magas volt. Az így lemetszett útszél felét mutatja elülről, az útról nézve a mellékelt ábra, ez a lefaragás azonban még 4 m. hosszúságban folytatódik jobbfelé. Képünk alapján könnyen megérthetjük a talaj szerkezetét.

A kép baloldalán látható edénytől jobbra egy vízszintes vonalat kell gondolnunk a keresztmetszeten. Ez a vonal egy sárgásszínű, 1—4 cm. vastagságú *földréteget* jelent, mely az edénytől jobbra 7 m. hosszúságban csaknem szakadatlanul megvolt és vízszintes síkban helyezkedett el. E réteg alatt nem találtunk semmit. Rajta épült az a *tűzpad*, melynek díszes fala képünk közepén látható, e réteg szintjében találtunk képünk jobb szélén és attól jobbra 2 m. távolságban egy-egy vörösré égett foltot, vagyis *tűzhelyet*.

E sárga földréteg volt az egykori település talaja, ezt az őstelepülők hordták ide s azok egyengették el ily szép simán. Alatta éles szélű, málladék kővekből és valami sárgás földből, mint kötőanyagból álló réteg következik. Ebbe a törmelékrétegbe csaknem 1 m. mély kutató árkot húztam, azonban abban a település semmi nyomára nem találtunk. Ezen a sárgás kötőszövetű törmelékrétegen tehát vízszintes talajú, síma *terasz volt* az őstelepülés idején, e simára taposott teraszon egy tűzpadot, 2 tűzhelyet s ezek körül elhelyezett edényeket s különféle tár-

A megásott terület baloldali fele a tűzpad romjával és a hamusgödörrel.

gyakat borított el évezredek alatt a fölülről folyton omló kőtörmelék, amely szenes, hamus, csonttal, cseréppel kevert és e helyen feketés kötőszövetű volt, aminő e tájon általában a hegyoldal felső talaja. Ez a réteg a belső falon már 2 m. magas volt. Szenes, hamus réteget a 2 tűzhely körül az őstalajon (sárgás réteg) és a képen látható tűzpad körül találtunk. Utóbbi helyen azonban nemcsak az őstalajon, hanem a tűzpad tetejével egy szintben is, ami különben természetes is. Különösen sok volt a hamu e tűzpad baloldalán, az edények fölött.

Az őstalajon nyugvó szenes hamurétegen fölül semmi más rétegzettség nem volt. Az összes kő- és csonttárgyak és edények e hamus rétegből kerültek ki. Azonban csontokat elvétele, cserepeket pedig elég bőven egész a felszínéig zár magában ez a törmelékréteg, mely ma is mozgásban van, mert a hegyoldalon láthatók helyenként a csuszamlások, de meg a felső tájakról folyton gyarapszik. A későbbi századok erősítési munkálatai különben is úgy felforgatták a hegyoldal felszínét, hogy csak a mélyebben fekvő tárgyak maradhattak bolygatatlanul. A feldúlt őstelepek törmelékei pedig folyton vándorolnak fölülről alsóbb helyekre. Valószínű tehát, hogy a tűzpad tetejénél magasabb szintből kikerült cserepek nem tartoznak ez itt ismeretendő telephez, noha minden tekintetben megegyeznek is az említett hamus réteg cserepeivel, hanem fölülről kerültek ide. Sőt az is lehetséges, hogy e könnyen mozgó, laza összefüggésű, törmelékréteg alsóbb szintjébe is juthatott fölülről csuszamlás, repedezés, összeomlás útján több olyan tárgy, amely eredetileg szintén a hegyoldal valamely magasabban fekvő telepéről került ide. E véleményemben megerősít az is, hogy csaknem a tűzpad mellett fekvő edények fölött találtam egy egészen napjainkbeli tárgyat: egy pásztortáskáról való préselt bronzcsatot, amely csak az előbb említett módokon kerülhetett ide.

Ha a partoldal levágását még folytattuk volna, a talaj laza szerkezeténél fogva okvetetlenül földcsuszamlás történik. Be kellett tehát érünk azzal, hogy körülbelül 2 m. széles földréteget fejtettünk le. Az említett sárgás réteget tehát nem nyomozhattuk tovább.

Áttérek most már a tűzpad és a tűzhelyek ismertetésére.

A megásott területnek kétségtelenül legérdekesebb pontja a képünk közepén látható *tűzpad romja*. Ez feltűnően nagy lehetett egykor, mert a képen is jól láthatóan díszes fala így megrongált állapotban is 120 cm. hosszú volt. Először kétségem volt az iránt, hogy nem egy összeomlott háznak körülbelül függőlegesen álló, alázuhant falrész-e. Az alapos vizsgálat azonban meggyőzött arról, hogy eredeti helyén levő, de annyira összerombolt tűzpad, hogy csak egyik oldala mutatja eredeti alakját, azonban ez a téglaszerűen kiégett és diszített oldala is úgy össze volt repedezve, hogy csak tenyérnyi darabokat tudtunk belőle megmenteni.

Ha ez másünnen alázuhant, vagy akár eredeti helyén álló házfal darabja lett volna, a törmeléktől élesen vált volna el, amint pl. díszes oldalát szépen ki is lehetett fejteni a törmelékből. Bal oldalán, ahol az edény látható, mintegy fél méter vastagságú hamuréteg volt. Jobb oldalán is bőven volt hamu, de nem így feltűnően sok. Mivel a díszes fala egészen egyenes, nem lehetett köralakú a területe, hanem négyszögű. Jobb és bal oldala azonban hiányzott. Oly vastagra égett, s oly díszes volt-e, mint megmaradt díszes oldala, nem tudtam megállapítani, mert a feltételezett másik három oldalfalnak és a tüzelőlapnak törmelékeit nem találtuk. Hogy azonban itt egy valószínűleg csonkakúpalakú tűzpad állott, arról a következők győzték meg. Amint a borító réteget felülről kezdve szépen lefejtettük, ez a m^2 -nél nagyobb terület sokkal egységesebb, összeállóbb volt, mint a környezet törmeléke és szinte figyelmeztetett bennünket arra, hogy róla a törmeléket fejtsük le. S mikor ez megtörtént, az egykori tűzpad romja mintegy fél m^3 -nyi tömegben, fél m. magasságban egészen összefüggő, egységes szerkezetűnek látszott. A tetején készített vízszintes metszési lap pedig azt mutatta, hogy a díszes oldalfal szervesen hozzátartozik a földtömeghez. E tűzpad oldalfala ugyanis simára volt tapasztva, ebbe vízszintesen 5 párhuzamos csatornácskát mélyítettek, e tenyérnyi széles szalag alatt pedig 4—4 függőlegesen vont mélyedésből rojtszerű diszt alkalmaztak, amint az a képen is kivehető. Ez az egységes, de a földnyomás alatt ösz-

szerepedezett, diszes fal újjnyi vastagságban téglaszerűen ki volt égetve. Azon belül már valamivel porlékonyabb, de három újjnyira még mindig vörösre égett, azon belül egy tenyérnyire már csak barnás, azon belül pedig természetes fekete színű volt a föld.

Ezért mondtam előbb, hogy e fal szervesen hozzá tartozik ehhez a négyszögű földtömeghez, mely oly élesen külön vált a borító törmeléktől. Igaz, ez a szerkezet arra is enged következtetni, hogy e tűzpad elülről, e diszes fal felől volt kiteve állandó, vagy valamely nagy tűz hatásának, mely még a belső tömeget is vörösre, belül már csak barnásra égette, de ezt megmagyarázhatjuk úgy is, hogy az ez oldalról történt tüzelés célja csak a diszes fal szilárddá égetése volt, a tűzpad tetejét pedig később teljesen szétdúlták, s azért nem találunk keményre égett lapjának semmi nyomát.

Hogy itt okvetlenül állandó tűzhely, konyha volt, bizonyítja a sok hamu, az abban talált sok csont, kagylóhéj és az edények.

A vesszőfonásos, sártapasztékos kunyhók falmaradványai különben is lazább szerkezetűek, mint e falrészlet volt és a vesszők, karók helyeit mutatják. Ilyen tapasztékdarabot is találtunk néhányat a másik két tűzhely hamujában.

Mellékelt képünk alsó szélé mentén a szerpentinút magasságában levő, de már megásott terület húzódik. Erről lépcsőfokhoz hasonlóan emelkedik ki a tűzpadot, a 2 tűzhelyet és összes leleteket magán hordó, sárgás réteggel fődött terasz, a háttérben a hegyoldal függőlegesre vágott útszéle látható, amelyet azonban még egy m.-rel balra is lefejtettünk a tűzpad falának lefényképeztetése után.

A kép jobb szélének megfelelő helyen vörösre égett foltot találtunk egy iv papír területének megfelelő helyen. Ettől jobbra pedig csaknem egy m² területen egy másikat is két m.-nyi távolságban és pedig ez utóbbi helyen keményre égett a simára tapasztott *tűzhely* és az nagyrészből úgy is maradt meg, csak össze volt repedezve. Az előbbi tehát vagy szétrombolt tűzhely maradványa, vagy csak ideiglenes tűzhely; az utóbbi pedig rendes használatú tűzhely volt hosszabb időn át.

A képen látható edény-tájáról sok állati csontot, kagyló- és csigahéjat, cserepet, csontárat és tűt, kőbaltát és orsókarika töredékét, cserépkanalat, átfúrt állati fogat szedtünk ki. Ezt a helyet legjellemzőbben *hamusgödörnek* nevezhetném. Mallász József ezt a helyet kezdte ásni 27.-én délután.

Orbán K. segédtanfelügyelő pedig a középső tűzhely tájáról ásta ki az említett csuprot. Mi e helyen 3 ivócsészét, csontvésőt, kőbaltatöredéket leltünk.

Az épebb tűzhelytől balra egy tálkában kis ivócsésze, jobb oldalán pedig egy összeomlott nagyobb edény darabjai alatt egy fenékkal fölfelé fordított csésze, s az alatt gömbölyded zúzókö volt. Kevés állati csont, kagyló- és csigahéj is volt e tájakon.

A többi tárgy lelőhelyét nem tudom ily pontosan meghatározni, mert kiemelésükkor nem voltam jelen. De Mallász J. megfigyelése szerint azok is ez említett 3 hely közelében voltak.

Áttérek most a leletek felsorolására.

Kavicsok és kőtárgyak. Hosszúkás *örklő* homorúra kopatott lappal. Egyik végén csonka, másik végén félgömbölyűre dolgozva.

Kétökölnyi *zúzókö* édesvizi szárukőből és 2 kisebb töredéke. Összesen 4 *kőbaltatöredéket* találtunk. Egyik hosszában, a többi a fúráson keresztben van eltörve. Kettőnek a foka lapos, kettőé gömbölyded volt. A hosszában kettéhasadt 6 cm. h., a többi nagyobb lehetett pár cm.-rel. A fúráruk 1 1/2 cm. átmérőjű. A fúrás az egyik szélén szűkebb, mint a másikon, tehát mind a négy egyoldalról van átfúrva. Egyiknek az anyaga kvarchomokkő kevés muszkovittal (alsó kréta?).

Találtunk egy 4.5 cm. h., 2 cm. sz., 1/2 cm. vastag, egyik oldalán domborúbbra csiszolt, de nagyon megrongált állapotban levő *kőéket*. Lehet, hogy ezt egy elrepedt balta töredékéből készítették.

A *pattintott szilánkok* közt csak 7 szabályos van, a többi 12 csak forgács. Mind a 7 *késpenge* töredéke. Úgy e szilánkok, mint a körülbelül 20 drb. durva törésű nukleuszok anyaga édesvizi szárukő, de kvarckavicsot is találtunk úgy összetörve, mintha azokból is szilánkokat akartak volna hasogatni.

Mivel az édesvízi szarúkon kívül szilánkok pattogtatására alkalmas más anyag nincs a közelben s e szarúkő sem ad valami finom szilánkokat s talán nehezen is jutottak hozzá, ez indította az őstelepülőket a kvarckaviccsal való kísérletezésre, amivel azonban a kavics természeténél fogva nem értek célt.

A parittyakőül s gyermekjátéku szolgált fehér és színes kvarckaviccsból 26-ot találtunk.

A felsorolt tárgyak anyaga az említetteken kívül a következő: *édesvízi kvarcit, hydrokvarcit*, (főképen ezek vannak tördelve), *kvarcos homokkő a felületén sok pyrittel* (perm?), *felső krétakorú csillámos homokkő*. Csak ez utóbbi anyag található Déva határában eredeti fekvésében a Várhegy közelében fekvő szőlőhegyeken. Permkorú kőzet Csigmo környékén van a vidéken. A többi követ a Maros hordalékából szerezhették az őstelepések.

Csonteszközök és tárgyak. Szárcsontból készült, kerekélű *vésőfele*. Az éllel ellentétes vége *égett*. Hasonló másiknak darabja *bordából*.

Bordakés 10 cm. h. darabja. (Bos taurus bordája.) Vékony szárcsontból készült 7 cm. h. *ár*, egyik végén megvan az izületi *bütyök*. Nagyobb szárcsont lapos töredékéből készült *ár hegye*.

Egy 5 cm. h. vékony *csonttű* és egy hasonlóak töredéke. Két vékony, áralakú állati fogat is találtunk. Ez egyenes, 5 cm. h. fogak töve vékony, finom hegyet alkot. Még ha természetes alakulás is, akkor is szolgálhattak *ár*, vagy *tű gyanánt*.

Tövéen *átfürtt állati fog*. Bizonyára nyakfűzér részlete. Valószínűleg fűzerrész egy laposra csiszolt, *átfürtt sarlóalakú sertésaggar* töredéke is. E sarlóalakú lap a legnagyobb szélességnél, középen egyoldali fúrással át van fúrva. Egyik fele a fúrás tájától kezdve hiányzik, másik vége is csonka egy *kevéssé*. Így tehát nem lehet megállapítani, hogy két végénél fogva volt-e betoldva valamely fűzerbe, vagy a fúrásba fűzött *zsinóron függött*, mint egy szarvaival lefelé fordított félhold. Az is lehet, hogy két végénél és a fúrásnál valamely *bőrre* volt varrva.

Ehhez nagyon hasonlót közöl Milleker Bódog: a Délmagyarország Régiségei c. mű 1906. évi III. rész 1. felében a 11.

lapon. (5. ábra.) A tőle említettnek azonban 2 fűrése volt s azokban kis aranykarikák függtek. Mivel a dévai példánynak a fele hiányzik, lehetséges, hogy a letört felén is volt egy fűrés még. A Millekertől említett agyardisz egy óbébai bronzkori sírból került ki, mivel azonban az agyar a kőkorban is nagyon használt anyag volt, ez analógia a kormeghatározás szempontjából nem lehet döntő foktosságú.

Találtunk egy kettéhasított, de egyébként még megmun-kálatlan másik agyardarabot is.

Csontcső ceruzavastagságú állati szárcsontból. Oldalán végig repedt és törés folytán hiányos is, de egyik végén ép és simára, élesre kopott. 3 cm. h. Szolgálhatott zsinórra fűzve ékszerű is, de ép végének kopottságából arra következtethetünk, hogy inkább eszköz, talán edénydiszító lehetett.

Végül megemlítek egy bos taurus bordadarabot, melyen karcolások és bemetszések láthatók.

Feltűnő, hogy szarvasagancs egyáltalán nincs.*)

Elég bőven találunk állati csontokat. A szárcsontok kivétel nélkül fel vannak tördelve. Csak pár drb. madárcsont és csak egy halcsont van, pedig a Maros közelsége miatt azt gondoltam, bőven találunk halcsontot is.

Úgy a kövek anyagát, mint a csontok jórészét dr. Gaál István tanár úr volt szíves meghatározni. Ő tájékoztatott a felsorolt kőzetek előfordulásának körülményeiről is. Fogadja érte itt is szíves köszönetem. Meghatározásai: *esox lucius* L. (alsó állkapocs), *bos taurus* L. (tejfog és fog is bőven), *sus scrofa* L. *ovis aries* L. *rágcsáló* (egérféle) lapockacsontja, *cricketus vulgaris* Desm. (teljes koponya).

Aggyagtárgyak, edények. *Két kanáltöredék.* Mindkettő a nyél tövével. Egyiknek a peremét keresztben alkalmazott karcolások díszítették. Vörösre égettek.

Edénycserepből korongalakúra tördelt és szélén simára súrolt *órsókarika* 3 drb. Kettő még csak kinagyolva, fűrés nél-

*) A napokban tett egyik sétám alkalmával a megásott hely alatt vivő út szélén 2 agancsbaltát találtam. Az út omló partjából eshettek ki. Mallász J. pedig a megásott hely közelében emberi koponya darabját vette ki az út partjából mostanában. Neki e helyen is köszönöm az ásatásnál való szíves buzgólkodását.

kül, a harmadikat két oldalról kezdték átfúrni, de a fúrások nem találtak össze pontosan. Ez utóbbi darabnak csak a fele van meg. Valószínűleg a rosszul sikerült fúrás tágitásakor törött ketté.

I. Az edények között legnagyobb a tűzpad romjai mellett talált *kétfülű fazék* (L. a képet), melyet Mallász J. ásott ki és ragasztott össze darabjaiból. Alakja a képen jól kivehető. 26 cm. magas. Feneke 8,5, hasa 22, nyílása 12 cm. átmérőjű. Vörösré égett fala 8 mm. vastag. Kihajló peremét belül 3 sor lencsedisz koszorúzza. Pereme széle függőleges vonalkázással recézett. Pereme alatt 4 párhuzamos vonal fut körül. Nyaka tövén ismét 3 sor lencsediszből koszorú. Hasát jobbra-balra dülő vonalak párhuzamos sorozata díszíti, úgy, hogy e bevonalkázott mező alúl háromszögű csipkézettel érintkezik a díszítetlen mezővel, mely az edény alsó harmadára terjed ki. Ez edény bemélyített vonalai úgy a nyakon, mint a hason a mészbetétes edények szaggatott, de mély vonalkázását mutatják. Ez a kiásott cserepek leggyakoribb díszítése. A fülek felső tövén is nagyobb lencsék vannak s azokból a fül felső szélein bordák futnak alá, melyek keresztben recézettek, e bordák között pedig szintén mészbetétes vonalkázás borítja.

Ez edényhez nagyon hasonló, bár zömökebb az az oláhlapádi, melyet Wosinsky: „Az őskor mészbetétes díszítésű agyagművessége“ c. művében közöl (I. tábla 5). A mi fazekunk fülei azonban a has legnagyobb szélességén vannak, az egész edény nyúlánkabb, a nyak sokkal kisebb átmérőjű s a perem sem annyira kihajló. A díszítés technikája ugyanaz, csak a vonalak elhelyezése és összeállítása más.

Ehhez hasonló alakú, de rosszul égetett, 20 cm. magas, hasán 17 cm. széles és minden dísz nélkül való egy másik fazék $\frac{1}{2}$ cm. vastag fallal. Egy füle volt csak, mely a perem széléből nőtt a nyak közepére. Darabokból összeragasztva, nyakán csonka.

A harmadik, ilyenforma fazék 30 cm. magas lehetett, vörösré égett fala 1 cm. vastag. Dísz nélkül való. Hasán volt a két füle. Ezt már nem is tudtuk teljesen összeragasztani, darabjai olyan hiányosan kerültek elő. Képünkön ennek töredékei láthatók a megásott terület bal szélén két csomóban.

II. A *csészéknek* három változatát különböztethetjük meg.

Üres gömbszeletalakú csésze 16 cm. átmérettel, magassága 8 cm. Szürkés színű, rosszul égetett fala fél cm. vastag, 2 cm. széles szalagfüle a peremből merőlegesen emelkedik fel 6 cm.-re, s ott szép ívben kanyarodva, a csésze félmagasságán tapad az edény falához. Kétségtelenül folyadékmerítő edény volt. Diszitetlen. Fényesre simított kívül-belül. Darabokból hiányosan összeragasztva. Fenekét még lapultság sem jelzi.

Legtöbb került elő abból a csészefajból, melyhez hasonlót Wosinsky említett műve az I. táblán 4. sz. alatt közölt Tordosról. Ugyanígy az algyógyi Kőalja barlangból is kerültek Torma Zsófia gyűjteményébe s az Aranyi-hegyről is hozott hasonlót egyik tanítványom. E csészéknek a fül irányában képzeldendő keresztmetszete a következő. Alsó öblös részük körvonala kertyék, a nyakból elül jobban kihajlik a perem és kissé magasabbra is emelkedik, mint a fülnél. Ilyenforma a mai vizeskannák nyílása is. A fül mindig a peremből hajlik le a nyak alá. Ezek 8—10 cm. átmérőjűek a fül irányában. Vörösre égett és füstön feketére szárított, sima felületű és diszített egyaránt van közöttük, a cseréptörmelék szerint azonban legtöbbjük a mészbetétes edények jellemző vonalkázását viseli diszül.

Ötöt sikerült összeragasztanunk több, kevesebb hiánnyal ezekből. Egyik sima felületű, vörösre égett, fényesre simított. Másik hasonló, de hasán függőleges vonalkázással képzett kószorú fut körül. A harmadik fényesfekete színű. A perem széle rovátkolt, alatta párhuzamos vízszintes barázdák alkotnak szalagot. — Az edény hasa öt háromszögalakú mezővel diszített. E mezők egymásba karcolt háromszögekből állanak. Ez idomok csúcsa a fenék felé nyúlik. E háromszögek között a simán hagyott terület ötágú csillagot alkot, melynek ágai az edény fenekéről nyúlnak a has felé. Füles része hiányzik. Hasonló, de összetett diszítésű a negyedik, mely nagyobb is, mint a többi, 12 cm. átm. Peremét kétsoros rovátkolás diszíti. Egysoros a hason fut körül. Nyakát és hasát vonalkázott háromszögmezők diszítik. E háromszögek csúcsai is lefelé állanak, de a háromszögek párhuzamos vonalából állanak: egyik oldaluk a leghosszabb vonal s

az ezzel párhuzamos többi mindig rövidebb. Szürkére égett. Töredék.

Az ötödik szürkés-vörös, csak hasán fut körül párhuzamos 3 vonal. Töredék.

Fenekük gyengén lapított, kissé behajló.

A harmadik változatból kettőt találtunk. Alsó, öblös részük keresztmetszete szintén fekvő kerülekvonala, melyből a nyakból szép ívben kajlik ki a perem mindenütt egyenlő magasságban. Fülük nincs. Egyik fekete színű. Nyakán 3 párhuzamos vonal köríti, ettől 2 párhuzamosból álló vonalpárok húzódnak a fenék felé 2—2 vonalpár közt újjnyi szélességű helyet hagyva, e sima felületen pedig 3 csoportban helyeztek el 3 egyenlő hosszúságú vonalkát, melyek párhuzamosak a kettős vonalpárokkal. A másik vörösre égett és olyan díszítése van, mint az előbbi csoportban leírt 3. csészének. Ez 8, előbbi 11 cm. átméretű a hasán, magasságuk is ilyen.

Ezekhez hasonló, de valamivel nagyobb volt az, melyet Orbán K. segédtanfelügyelő ásott ki és tartott magánál. Díszítése annyiban gazdagabb volt, hogy lencsedisz is borította a nyakán, mint a képen látható kétfülű fazekat. Vörösre égett, a sima helyeken fényes felületű volt.

Fenekük kissé lapított.

E csészék bármely irányú keresztmetszete szimmetrikus, míg az előbbi csoportbeliek a fül irányában elnyúltak látszanak. Olyanok, mintha oldalt kissé össze volnának nyomva. Ezt a füllel ellentétes peremszélnék előre és magasabbra nyújtása okozza.

E harmadik csoport analogiáját Wosinsky műve II. tábláján 1. sz. alatt láthatjuk, a szintén hunyadmegyei godinesdi barlangból. A díszítés vonalai hasonló technikájúak, csak más elhelyezésűek.

E mű III. tábláján a 8. ábra egy tordosi csészét mutat, melynek feneke szintén simán hagyott, ágaival a hasra fölkapaszkodó csillagalakú mező, mint az előbb említetteké. Ugyanitt a 4. számú cserép a dévaival teljesen egyező lencsedíszűt mutat. E tábla ábrái a díszítés tekintetében teljesen azonosak a dévai cserepekkel.

Úgy tudom, elfogadott vélemény, hogy ez a sajátságos bemélyítés, melyet az I. sz. díszes fazékon, meg a csészék 2. és 3. változatán találunk, mészbetét befogadására való. Ezt annál inkább is hiszem, mert néhány cserép barázdáiban én is találtam kevés krétaszerű anyagot. Az itt leírt edényekből azonban kioldódott.

IV. Csonkakúp alakú *tál* 26 cm. átm. nyílással, darabokból hiányosan összeragasztva. 11 cm. magas. Peremén kissé behajló. Vörösre égett, fala 7 mm. vastag. Fényesre simított. Pereméről 3 cm. ráragasztott bordák nyúlnak lefelé, 4—4 egy csoportban. E bordák keresztben rovátkoltak. A bordacsoportok között függőleges vonalkázásból 2 koszorú van alkotva.

Hasonló tálat közöl Téglás Gábor Hunyadvármegye Története I. kötete V. tábláján a karácsonyfalvi Szabó József barlangból. De a dévai tál szélesebb kissé és nemcsak 4 helyen van bordacsoport a kissé behajló peremén. A másik tál hasonló magasságú, de csak 20 cm. széles. Keresztmetszete annyiban tér el a csonkakúpétól, hogy a fenék felé kissé behajolnak az oldalak. Vörösre égett, diszítetlen, 1 cm. vastag a fala. Csak a fele van meg.

Az első tálhoz hasonlónak, de valamivel nagyobbak töredékeit is találtuk, de még hiányosan sem tudtuk összeragasztani azokat.

V. Tojás- és dionagyságú *gyermekjáték edénykékből* 3 drb került elő nagyon megcsontult állapotban.

VI. Valamely *csücskös* (ajakas) *edény* peremszéle.

Hangsúlyozom, hogy ez edények mind a ledöngölt sárga rétegről, a tüzelőhelyek közeléből, hamus foltokból kerültek ki. Egy szintben feküdtek. Cserepeket azonban a felszínig mindenütt találtunk. Gondosan átvizsgáltam a cserepeket és nem találtam köztük korongon készültet, sem római jellegűt, noha a Várhegyről került már gyűjteményembe szürke római cserép. Az edénytörmelékek általában vékonyak, 1 cm.-nél vastagabb edényfalat nem találtunk. Inkább kisebb csészék, csuprok, tálak, fazekak törmelékei. A gyűjtött edényfülek jól kialakított, széles, lapos testűek. A fenekek nincsenek külön koronggá

kidolgozva, hanem belesimulnak a keresztmetszeten a körvonalba; a legnagyobb 16 cm. átmérőjű.

A nagyobb tálak, fazekak töredékei is a vörösszín különféle árnyalatát mutatják, ujjhegy, köröm benyomásával készített, vagy az általánosan ismert vékonyabb és sekélyebb karcolt vonalkázást viselik díszül.

Az agyagművesség talált emlékei általában egységes jellegűeknek látszanak, de a díszes, a vékony, simafalú fazék és a csészék mindhárom változata gondosabb kidolgozású, vékonyabb falú.

A törmelékek szerint a bordadíszes tál, a csészék 2. és 3. változata nagyon kedvelt edényformája volt az őstelepülőknek.

Mindent figyelembe véve, röviden a következőkben foglalhatom össze ez ásatás eredményét.

A Várhegy éki. oldalán, a hegy kőzetanyagának természetes mállás útján felhalmozódott törmelékéből alakult teraszon az őslakók az elegyengetett törmeléket sárgafölddel meghintették, azt ledöngölték s ezen a talajon tüzeltek. Feltártunk két tűzfoltot és egy díszes falú, kiemelkedő tűzpadot. Hamu különösen nagy mennyiségben volt ez utóbbi baloldalán, hol valószínű hamugödör volt. Hogy kunyhónak is kellett itt lenni, azt csak következtethetjük a talált néhány darab vesszőhelyes faltapasztékból és abból, hogy annyi és olyan kő-, csont- és agyagtárgy hevert ez őstelepen, amennyi és aminő csak állandó és hosszabb időn át tartó lakottság útján maradhatott ott. Elég gazdag az őskonyha hulladéka is. Valaminő állandó lakóházat tehát föl kell tételeznünk, de hogy ez minő volt, arra nem tudunk megfelelni. Földbevéjt putri (verem) semmiesetre sem volt. A Várhegy oldalán ugyanis csak két felszíni alakulat van: a hegy kőzetanyaga minden fedőréteg nélkül mered ki sziklákban, vagy pedig a már ismertetett laza törmelék réteg fedí ezt. Sziklába épen nem vájhatott putrit az ősember, de alkalmatlan erre a törmelék réteg is, mert annak fala ha nem mindjárt a készítéskor is, de aránylag rövid idő alatt bizonyosan beomlott volna. Ilyen talajba mélyített veremlakásban talán egy pillanatra sem érezhette volna magát biztonságban az ősember. Tehát valaminő kunyhója lehetett.

Analógiákat főképen az agyagművesség emlékei alapján kereshetünk.

Wosinsky idézett műve alapján az első pillantásra meggyőződünk arról, hogy keramikánk ugyanazt a mészbetétes díszítésmódot mutatja, melyet ő az I.—VI. táblán közöl. Telepünk tehát nagyon szorosan illeszkedik bele abba a kultúrterületbe, melynek hasonló agyagműves technikát mutató lelőhelyei a közvetlen közelben megyénkben: Tordos, Boholt, Aranyi hegy, Algyógy, Keresztúr, Godinesd.

Mivel azonban az ismert hunyadmegyei analógiák nem a mai értelemben vett rendszeres ásatás útján kerültek elő, kortani hovátartozandóságukról inkább a távolabbi analógiák alapján mondhatunk véleményt. Mindaddig, míg az Erd. Nemz. Múzeumtól Tordoson és Nándorvályán az utóbbi években végzett rendszeres ásatások, vagy még ezután végzendők teljes hitelességű adatai esetleg mást nem bizonyítanak, elfogadjuk Wosinsky idézett művének azt a megállapítását, hogy ez a kultúra az újabb kőkorban terjedt a Földközi tenger mellékéről Románián át Erdélybe.

Hogy azonban az újabb kőkor melyik szakát képviseli ez a keramika, arról talán korai szólni mindaddig, míg a rendszeres ásatások nem tisztázzák e mészbetétes technikának és ugyancsak a tordosi kőkori edényeken oly gyakori szalagdiszes technikának egymáshoz való viszonyát.

En tehát Wosinsky példáival való azonossága alapján vélem ezt az agyagművességet újabb kőkorinak.

Nem zárhatom le a közleményt annak hangsúlyozása nélkül, hogy a Várhegyen rendezendő ásatásokat a lehető legnagyobb figyelemmel és különös óvatossággal kell intézni. Ez a hegy ugyanis oly kedvező fekvésű, hogy a kőkorszaktól kezdve minden időben lakottnak kellett lennie. Ez egész természetesnek látszik, de a szórványosan előkerült leletek is bizonyítják. Múzeumunk leltárából kijegyeztem a várhegyi leleteket, melyek a népvándorlás koráig szakadatlan láncolatot alkotnak. Amily szükségesnek látszik tehát e hegy különböző pontjain a rendszeres ásatások végeztetése, épen oly körültekintőknek kell

lennünk, mert a talaj lassú mozgása folytán egymástól távol eső korok emlékei is összekeveredhettek.

A most leásott réteg felső szintjéből előkerült cserepek is teljesen azonosak a tűzhelyek nivójából kiszedett edényekkel és cserepekkel. Ez azonban csak azt bizonyíthatja, hogy a magasabb helyen is hasonló korú település lehetett s annak cserepei jutottak ez alsóbb kunyhóhelyre. Más helyen igen könnyen találhatjuk együtt különböző korok emlékeit.

A múzeumunkban őrzött szórványos várhegyi leleteknek archaeológiai szempontból nem igen lesz egyéb szerepük a jövőben sem, csak az, hogy mint különböző korszakok képviselői, figyelmeztetnek bennünket, mi mindent várhatunk a Várhegyen végzendő ásatásoktól.

E szórványos leletek a következők.

Reáliskolai tanulók 1909-ben tíz olyan nyitott fémkarikát találtak a Várhegy ki. oldalán, a most megásott pontnál jóval magasabban, minőt Hampel közöl az „Ujabb tanulmányok a rézkorról“ c. mű 34. lapján (45. ábra.) Átmérőjük 15—16 cm. A bronzhoz képest feltűnően vörös színű az anyaguk. Kíváncos pontos elemeztetésük. Valószínűnek tartom, hogy tiszta vörösréznek bizonyulnak. Négynek a keresztmetszete kerülek, haté félkör. Mindkét végük laposra van kovácsolva és kifelé gyűrűsen visszahajtv. Végeik 9 cm. távolságban vannak egymástól. Díszítetlenek. Gyógyszertári mérlegen lemérve gram-mokban a következő súlyúak: a kerülek keresztmetszetűek közül egy teljesen ép 200, a három másik kevésbé csónka a végein 187, 188·5, 210; a félkör metszetűek közt csak egy csónka van, ez 168·5, a többi teljesen ép: 175, 195·5, 202, 204, 216.

Nem a Várhegyről való ugyan; de a közvetlen szomszédság miatt megemlítem a Málhegyen talált tokos, füles bronzvésőt, melynek hasonlóját Hampel művének I. részében a XII. tábla 4. ábráján látjuk. Hossza 14 cm.

Három cm. átm. nyitott bronzkarika. Végei felé fokoztatosan vékonyul.

Feltűnő egy szépen díszített csónakfibula. 9 cm. hosszú. A leltár ezt rómainak mondja, azonban minden ízében régibb

hallstattkori, illetőleg a láb végén levő gömböcske szerint annak hazai változata. (L. Múz. és Kt. Ért. IV. évf. 68. l., 3. ábra.)

Vasnyilhegy deltoidalakú fejjel.

A Várhegytől nyugatra, a Kenderessy-féle szőlő beültetésekor jellemző háromélű szkítha bronznyilak és szkítha vascsákány került elő. A vascsákány most is Mallász J. tulajdona, a nyilakat múzeumunknak ajándékozta. De várhegyi lelet egy 19 cm. magas, durva munkájú egyfülű csupor. Keresztmetszete szerint két csontakúpból van összetéve úgy, hogy legnagyobb kerülete alsó harmadán van. Pereme kissé kihajló. Füle a peremből hajlik le felső harmadába. Hasonló alakot közöl, bár bütyökfülűt Herepey Alsófehérvármegye monografiájában (II. kötet, I. rész, XVIII. tábla, 180. ábra.) a nagyenyedi szkítha leletek közt.

La-Téne korinak látszik egy korongon készült 14 cm. magas fületlen bögre.

Római bronzpityke, bronz csüngődísz, kékes üvegpasztából való 2 cm. átm. gyöngyszem szintén a Várhegyről került múzeumunkba.

E szórványos leletek világosan bizonyítják, hogy a különböző korú leleteknek mily gazdag gyűjteményét őrizheti a Várhegy. Társulatunknak egyik legfontosabb teendője, hogy az évezredes takaró rendszeres fölfejtésével a régiségtudománynak hasznavehető adatokat szolgáltatasson.

Déva.

Balázs Béla,
áll. tanítóképzői tanár.

Györffy Mihály és Fekete Pál losádi nemes emberek egyességlevele 1674-ből.

A társulati évkönyv hasábjain elég hatalmas oklevélanyag gyűlt össze, melyhez én is csatolok egy XVII. századi oklevelet.

Ezen oklevél a Fekete Pál és Györffy Mihály között 1674. ápr. 12-én Losádon Szombati János losádi iskolamester, idősb Fekete Pál, Fekete István és János losádi birtokosok, mint tanuk előtt kötött egyességet tartalmazza. Ez egyességlevél tulajdonképen kettőt foglal magában. Az elsőben arról van szó, hogy Györffy Mihály visszaadja ifj. Fekete Pálnak az elzálogosított földjét, mert tartozása egy részét kiegyenlítette, s a kisebb tartozásért egy kisebb szőlőt vesz zálogba. A másodikban pedig egyéb tartozás miatt szintén zálogot ad Fekete Györffynek.

Érdekes bepillantást enged ez az egyességlevél Losád akkori viszonyaiba: a deák uram, a bankár, még az akkori viszonyok között is elég magas árakat szabott a kölcsönvevőnek. A szerződésben szereplő egyének mindnyájan Losád törzsökös, nemes családjaiból származnak. Még pedig Györffy Mihály deák a Györffyek nem bárói ágából; az itt szereplő Feketék családja is nagy szerepet játszott Losádon a Hercegek és Zudorok mellett. Valószínű, hogy ebben az oklevélben említett két Fekete Pál közül az ifjabbik írta alá Losád azon 1698-iki szabályrendeletét, melyet Zudor Elek közölt a társulat egyik évkönyvében.

Magának az oklevélnek¹⁾ a szövege eredeti helyesírással közölve a következő:

¹⁾ Az oklevél XIX. század első feléből származó másolata gyűjteményemben van. Vízjegye P. E. Kissé rongált de ez az olvasását nem nehezíti. A szövegben gyakran előforduló hibákat a másoló rovására írhatjuk. Egy pör aktájában is szerepelhetett, talán erre vall a 2. oldalon levő XIX. század közepéről származó „Nro. 39.” jelzés.

Nos Stephanus Szombati Scolasticum Losadiensis Magister, Paulus Fekete Senior, Stephanus Fekete, et Johannes Fekete de Losádi Nobiles praesenti²⁾ ad hibita Homines Retenti memoria³⁾ Commendamus Tenore praesentium Significantes quibus Expedit universis et Singulis Praesentibus atque Futuris quod in hoc Anno 1674. Die 12 Cum Mensis Aprilis. Midőn volnánk nemes Hunyad Varmegyében Losádiban Nemzetes Győrffy Mihály uram ő kegyelme Nemes házánál, jelenik meg előttünk, úgy mint meg irt Vármegyében és Faluban lako Ifjabbik Fekete Pál uram, ennek előtte vett volt Ifju Fekete Pál uram Győrffy Mihály Deák uramtól, Szasz husz Magyar Forintokat, abol pedig adott meg Győrffy Mihály Diák uramnak Szász három Magyar Forintokat id est numero 103. azon Summabol maradt még Ifju Fekete Pál uramnál floreno tizenhét id est 17. Minthogy Győrffy Mihály Deáknál Zálogban vagyon, az Fekete Pál uram Padi oldali ház földje harmintz Magyar Forintokban mű előttünk vissza botsátá Győrffy Mihály Deák uram, Fekete Pál uramnak azon Padi oldali ház földgyét, tévének mű előttünk egy más között illetén meg egyezést, hogy az Fekete Pál uram Teleki Szőlője maradgyon Győrffy Mihály Deák uramnál zálogban azonhátra maradt pénzért a mely tészen in Summa 47 id est floreno 47. Úgy hogy mig Ifju Fekete Pál uram vagy maradéki kiválthattyák tartozik Mihály Deák uram, vagy maradéki ki adni ő kegyelmének vagy maradékinak, ha pedig egyszeris meg nem adhatná Fekete Pál uram vagy maradéki, kétszeris tartozik fel venni venni⁴⁾ Győrffy Mihály Deák uram, vagy maradéki mely hold Szőlő vagyon egyfelől Ifju Fekete Pál uram nap kelet felől valo szőlője mellett nap nyugot felől pedig az Győrffy Mihály Deák⁵⁾ uram szőlője szomszédtságában vagyon, Ifju Fekete Pál uram vett volt Győrffy Mihály Deák

2) Eredetileg „*memoria*“-t irt ide a másoló, utóbb egy más szót irt föléje.

3) Helyesen *memoriae*.

4) Nem custosként szerepel az első „venni“, a másoló tévesztette el.

5) A „Deák“ szóból az ák szótag van meg.

uramtól tíz véka buzát de mint hogy meg nem adhatta Fekete Pál uram Mihály Deák uramnak, arról is meg egyezének ő Kegyelmeik egymás között, mű előttünk úgy hogy az alsó réten egy hold török buza földöt ad a zálogban Mihály Deák uramnak, míg meg adhattya Fekete Pál uram azon tíz véka buzát, mely török buza földnek is vicinussa egy felől ugyan Mihály Deák uram török buza földgye, más felől pedig az örög Fekete András török buza földgye szomszédságában úgy egy más között, mi előttünk így egyezének meg a melyre is ő Kegyelmeik Kezeket is műnekünk ⁶⁾ nekünk be adák úgy hogy ezekben a törvények sem ereje ne légyen mind magaéban szabadosan belé mehessen Fekete Pál uram vagy maradékai, ha le teszi pénzét gabonáját Mihály Deák uramnak vagy maradékinak.

Mily dolog mű előttünk így ment végben, melyről mű adgyuk igaz hitünk suscriptionk és petsétünk alatt, költ Leve-lünket Datum Losád Die 12 Aprilis Anno 1764.

Correcta per nos

Stephanus Szombati (L. S.)	Stephanus Fekete (L. S.)
Paulus Fekete (L. S.)	Johannes Fekete (L. S.)

Nro. 39.⁷⁾

Közli: Ferenczy Sándor.

⁶⁾ Egykorú tintával kihúzva.

⁷⁾ XIX. század közepéről eredő jelzés.

HIVATALOS ÉRTESÍTŐ.

Választmányi ülések.

I.

A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat választmánya 1910. évi szept. 27-én rendes ülést tartott Fáy Béla elnök elnöklete alatt.

Az 1910. évi szept. 6.-iki választmányi ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után titkár bemutatja a következő hivatalos iratokat:

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége értesít, hogy társulatunk segélyben nem részesült.

A statisztikai hivatal bekéri a címtár részére a társulat tisztikarának névsorát. Titkár jelenti, hogy már beküldte.

A magyarországi unitárius egyház köszönetét fejezi ki, hogy a társulat választmánya a várhegy aljában építendő kápolna céljaira örök használatra átengedett egy területet.

A társulat pénztárának Balázs Béla pénztárosnak való átadásáról szóló jegyzőkönyvet tudomásul veszi a választmány.

A hivatalos iratok tudomásulvétele után Mallász József választmányi tag beterjeszti a Szabó Imre „Déva vára“ című művének kiadási költségeiről szóló elszámolást.

Az elszámoláshoz mellékelt nyugtákkal a kiadvány összes költségeiről tiszta képet nyújt a választmánynak.

Ezek szerint 2000 példány került ki a nyomdából, és pedig 1300 magyar és 700 német.

Bizományban van . . .	358 drb
eladtak	256 „
tiszteletpéldány	35 „
a társulat könyvtárában	<u>651 „</u>

Összesen: 1300 drb.

A német példányok 11 drb tiszteletpéldány kivételével, tehát 689 drb, a társulat könyvtárában vannak.

Nyomdai költség	1196 K 64 fill.,
fedezet van . . .	330 „ 82 „
Fedezetlen . . .	865 K 82 fill.

Ezzel kapcsolatban Székely Mózes választmányi tag jelenti, hogy az unitárius egyház 500 példányt átvett 500 K.-ért.

Minthogy Hajduczki József választmányi tag is átadja a nála levő 200 példány árát, 200 koronát, így a kiadás 165 kor. 82 fill. kivételével teljesen fedezve van, ezért a választmány elhatározza, hogy ezt a 165 korona 82 fillért a társulat pénztára fizesse ki s ezzel szemben a társulat könyvtárában és bizományban levő példányok a társulat tulajdonát képezik és a kifizetett összeg fedezetül szolgálnak.

Ezzel kapcsolatban Mailand Oszkár múzeumigazgató indítványozza, hogy a könyvpiacra nem bocsátott német kiadásból a képeket vágassa ki a választmány s mint várhegyi képgyűjteményt a könyvkereskedők segítségével igyekezzen értékesíteni. — A választmány ezt elfogadja.

Megbízza ezután a választmány Balázs Bélát, Mailand Oszkárt és Szegedi Dezsőt, hogy Mara László főispán, tiszteleti tagnál küldöttségileg jelenjenek meg és adják át a tiszteleti tagságról szóló okmányt.

Göllner Károly választmányi tag a társulat vagyonának leltározását javasolja, mire megbízza a választmány a könyv- és levéltárost, hogy a könyvtár és levéltár leltárát készítse el, továbbá a várhegyen levő tárgyak leltározására megbízza Hajduczki Józsefet, Létay Gyulát és Mallász Józsefet. A múzeum leltározását későbbre hagyja a választmány Balázs Béla pénztáros indítványára, mert a mostani zsúfolt helyiségben annál inkább nehéz volna a tárgyak értékét meghatározni, mert ahhoz egy szakértő kiküldését is kérni kell.

II.

A társulat választmánya 1910. dec. 19-én rendes ülést tartott Pogány Béla alelnök elnöklete alatt.

A mult ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után dr. Gaál István választmányi tag előadást tart „A dévai kupok kitöréseinek sorrendje” címen. Az érdekes és tanulságos előadást a választmány köszönettel vette.

Titkár bemutatja a következő hivatalos iratokat: Mara László főispán megköszöni, hogy a társulat tiszteleti tagjai sorába választotta. A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége felhívja a Társulatot, hogy gondoskodjék a múzeumnak esetleg bérházban való elhelyezéséről.

Ugyancsak a Főfelügyelőség kérdezi, hogy a farkadini régiségeket átvette-e a múzeum?

Erre nézve jelentette a titkár a főfelügyelőségnek, hogy a főfelügyelőség által kiküldött szakértő olyan időt tűzött ki az átadásra, amikor e régiségek átvételével megbízható hivatalnokaink távol voltak s így az átvétel elmaradt.

Székely Mózes kérésére a Társulat bizottságot küld ki a Várhegyen építendő kápolna helyének kijelölésére.

A j á n d é k m ű v e k : 1. Darvay Múzeum ingyen nap-tára. 2. Gál Jenő: „Magyarország közgazdasági és társadalmi politikája a második ezredév küszöbén.”

Az ajándékozónak a titkár köszönő iratot küldött.

A választmány elhatározza, hogy az évkönyv munkatársainak, ha félívre terjedő cikket közölnek az évkönyvben, ezt egy évi tagsági díjába beszámítja. Külön lenyomatokból, ha kívánja s ezen óhaját a titkárral közli, 25 példány illeti meg a szerzőt.

Múzeum-igazgató beterjeszti a múzeum bútorleltárát és kéri, hogy a bútorokat és a várhegyi ingóságokat biztosítsa a választmány. Ezen indítvány elfogadása után Balázs Béla beterjeszti a tagok névsorát megállapító bizottság jelentését.

* Balázs Béla pénztáros bejelenti, hogy a Dévai Hitelbanknál elhelyezett tőkét felmondta, mert méltányosabbnak tartaná, hogy a társulat vagyonát a helybeli 3 nagyobb pénzintézet között ossza fel. De a választmány útasítása nélkül ez ügyben további lépéseket nem tesz.

A választmány úgy határoz, hogy a pénz elhelyezése a közgyűlés feladata és joga, így a legközelebbi közgyűlésig a

Dévai Hitelbankban hagyja a pénzt, de a postatakarékpénztárban levő összeget helyezze el a pénztáros a Dévai Iparbankban.

III.

1911. évi április hó 25-én rendes ülést tartott a választmány Pogány Béla alelnök elnöklete alatt.

1910. dec. 19-iki ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után titkár bemutatja a következő hivatalos iratokat:

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége tudomásul veszi a múzeum 1910. évi állapotáról és a Társulat működéséről szóló jelentést.

Ugyancsak a Főfelügyelőség közli a társulattal, hogy 1911. év július havában az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárában archeologiai tanfolyamot rendez, melyre a társulat egy tisztviselőt kiküldhet. A választmány elhatározza, hogy egy tisztviselő részére helyet kér a tanfolyamra.

Győr szabad királyi város tanácsa ajándékol megküldi Gönczy Gy. „Győr város monografiája” című művet, mit a választmány köszönettel fogad. Ugyancsak köszönetet mond a választmány a „Petrozsényi Takarékpénztár r.-t.”-nak 100 kor. és a „Dévai Közgazdasági Bank”-nak 20 kor. adományáért.

A nagyszebeni „Astra” román irodalmi és közművelődési egyeslet csereviszonyba óhajt lépni a társulattal, mihez a választmány hozzájárul.

Téglás Gábor tiszteleti múzeumigazgató lemond e címéről, mivel a társulat, mint ő gondolja, nem akarja igénybe venni szaktudását és ismereteit és az évkönyvben sem közölte nevét a tiszteleti tagok nevei között. A választmány a lemondást nem veszi tudomásul, mert Téglás Gábor lemondásának egyik oka nem áll fenn, mert neve az évkönyvben a tiszteleti tagok között szerepel, továbbá őt régi érdemeiért választotta meg tiszteleti múzeumigazgatónak, amely érdemek el nem avulnak.

Rendes tagokul megválasztja a választmány 1911. évi január hó 1-től dr. Radu Jakab gör. kath. püspöki helytartót Hátszegről és Schumann Ernő dévai kereskedőt.

A múzeumigazgató jelenti, hogy Czakó Károly nyug. honv. őrnagytól egy régi levelesládát vett át, mint a Barcsay család adományát, továbbá az Országos Képzőművészeti Társulattól egy jubileumi plakettet. A válaszmány köszönettel tudomásul veszi.

A válaszmány az évkönyvszerkesztő-bizottságba megválasztja Mailand Oszkár, Balázs Béla, Mallász József és Tarján Kristóf vál. tagokat.

Pénztáros jelentése szerint 1911. évi április hó 25-én a pénztár állapota a következő:

Betét a Dévai Hitelbankban	, 7407 K 48 fill.
„ a Dévai Iparbankban	. 2550 „ — „
„ a postatakarékpénztárban	251 „ 17 „
a kézipénztárban	. . . 6 „ 63 „
Összesen:	<u>10215 K 28 fill.</u>

Pénztáros bejelenti, hogy a múzeumi tárgyakat és a társulat tulajdonát képező épületeket a válaszmány megbízásából biztosította és bemutatja az Első Magyar Általános Biztosító Társulat 4000 koronáról szóló kötvényét.

IV.

Az igazgató válaszmány 1911. évi június hó 27-én rendes ülést tartott Pogány Béla alelnök elnöklété alatt.

Az április hó 25.-iki válaszmányi ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után titkár bemutatja a következő hivatalos iratokat:

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége nem küldhet megbízottat a farkadini régiségek átadására, hanem megküldi a régiségek leltárát. A válaszmány megbizza Mailand Oszkár múzeumigazgatót és Balázs Béla pénztárost, hogy e leltár alapján vegyék át a köveket.

Katona Nándor máv. irodakezelő kérésére megengedi a válaszmány, hogy kérelmező július hó elején a levéltárban kutatást végezzen.

A hivatalos iratok tudomásulvétele után jelenti múzeumigazgató, hogy Tornyai Sándor ny. szolgabíró egy Szentgyörgyvályán talált nagyobb ezüstleletet kínált megvételre.

Mint hogy válaszmányi ülést nem volt idő már összehívni,

az értékes leletet utólagos jóváhagyás reményében 300 koronáért megvette. Ez a lelet 1500 darab, 284 kgr. súlyú, XVI. és XVII. századbéli ezüst pénzdarabból áll, melyeket a múzeumban helyezett el. A választmány helyesli a múzeumigazgató eljárását és a vételt jóváhagyja.

Múzeumigazgató a társulatnak ajándékoz egy, téglából készült Baal-isten szobrot.

Kontz Domokos választmányi tag jelenti, hogy a dévai „ispán-lak“, amelynek oldalánál a Bethlen-kapu részei állanak, lebontás előtt áll, ezért javasolja, hogy a Bethlen-kapu részeit a további intézkedésig bizza a város gondozására.

A választmány elfogadja az indítványt.

Pénztáros indítványozza, hogy Balkányi „A dévai vár és régiségei“ című munkája helyett, mely nem jelenik meg, ajánlja fel a társulat az előfizetőknek Szabó Imre „Déva vára“ című művét, de mivel ennek ára csak 1 korona, a Balkányi művére pedig 2 koronával fizettek elő, a példányonként fennmaradó 1 koronát bocsássa az előfizetők rendelkezésére.

Barthos Kálmán budapesti főgymn. tanár bejelenti kilépését, mit a választmány tudomásul vesz.

V.

Az igazgató választmány 1911. évi szeptember hó 9.-én Fáy Béla elnök elnöklete alatt tartotta rendes ülését.

A mult ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után titkár bemutatja a beérkezett hivatalos iratokat.

Az Emke meghívja a társulatot 25.-ik jubiláris közgyűlésére. A választmány felkéri dr. Veress Endre tiszteleti tagot a társulat képviselőjére s átiratban is üdvözlí az egyesületet.

Roska Márton osztály archeológus a társulat kérésére hajlandó a közgyűlésen felolvasást tartani a Hunyadmegyében végzett ásatásairól.

Téglás Gábor tiszteleti múzeumigazgató ismét bejelenti lemondását tiszteletbeli állásáról. A választmány utasítja titkárt, hogy a tiszteleti tagok nevei közül hagyja ki Téglás Gábor nevét.

A hivatalos iratok tudomásulvétele után múzeumigazgató jelenti, hogy Balázs Bélával átvette a farkadini régi köveket s

indítványozza, hogy egyelőre hagyják még ott a nagyobb darabokat, csak a könnyebb tárgyakat hozassa be a társulat a múzeumba, nehogy ezek elkallódjanak.

A választmány elfogadja a javaslatot.

Pénztáros jelenti, hogy a válságba jutott Dévai Hitelbankban a társulatnak 7917 kor. betétje van. Felemlíti, hogy ő 1910. október havában felmondta a betétet, de a választmány azt határozta akkor, hogy a közgyűlésig, amely hívatra van a társulat vagyonáról rendelkezni, a Dévai Hitelbankban hagyja a pénzt.

A választmány méltányolva a pénztáros megfontolt eljárását, elismerését fejezi ki s miután a helyzetet Hajduczki József vál. tag behatóan ismertette, elhatározta, hogy a társulat a betétkönyvét a Dévai Takarékpénztárba beadja.

Pénztáros javaslatára a választmány elhatározza, hogy tekintettel az anyagi veszteségre, az évkönyvet költségkímélés céljából az eddigi 4 füzet helyett 1 füzetben adja ki, a tartalma azonban lehetőleg nem fog elmaradni a régibb évkönyveketől.

Az ülést ezzel az elnök bezárta.

TÁRSULATI NÉVKÖNYV

1911. ÉV VÉGÉN.

Tisztikar:

Elnök:

FÁY BÉLA r. és vál. tag, cs. és kir. kamarás, nagybirtokos.
Lakóhelye: Dédács, up. Piski.

Alelnök:

POGÁNY BÉLA r. és vál. tag, Hunyadvármegye alispánja.
Lakóhelye: Déva.

Titkár:

TARJÁN KRISTÓF r. és vál. tag, állami főreáliskolai tanár.
Lakóhelye: Déva.

Segédtitkár:

BOTTYÁN JÓZSEF r. és vál. tag, állami főreáliskolai tanár.
Lakóhelye: Déva.

Múzeumigazgató:

MAILAND OSZKÁR r. és vál. tag, állami főreáliskolai tanár.
Lakóhelye: Déva.

Könyv- és levéltáros:

SZEGEDI DEZSŐ r. és vál. tag, állami főreáliskolai tanár.
Lakóhelye: Déva.

Várbizottsági elnök:

HAJDUCZKI JÓZSEF r. és vál. tag, nyug. áll. főreáliskolai tanár, a Dévai Takarékpénztár igazgatója. Lakóhelye: Déva.

Ügyész:

Dr. LEITNER MIHÁLY r. és vál. tag, köz- és váltóügyvéd.
Lakóhelye: Déva.

Pénztáros:

BALÁZS BÉLA r. és vál. tag, állami tanítóképző-intézeti tanár. Lakóhelye: Déva.

Igazgató-választmány:

Dévaiak: Dr. Apáthy Árpád, Balog Gyula, Barabás Endre, Beke Ferenc, Borostyány Béláné, Csulay Lajos, Dénes Károly, dr. Gaál István, Göllner Károly, Heves György, Kontz Domokos, Kenderessy Árpád, Létay Gyula, Mallász József, Pais Elek, dr. Pap Domokos, Schneider József, Szabó Imre, Szeles Henrik, Székely Mózes, Szirtes Henrik.

Nem dévaiak: Balog József Szászváros, Benkő András Brád, Brády Albert Brád, dr. Buchrucker Leonhard Brád, Buczek József Vajdahunyd, Buda Imre Petrozsény, Fekete Károly Hátszeg, dr. Görög Ferenc Szászváros, Heinrich Viktor Petrozsény, Jánó Béla Szászváros, Krasznay Olivér Brád, dr. Kristóf György Szászváros, Krizkó Bohus Lupény, Lányi Róbert Vajdahunyd, ifj. Lázár Farkas Körösbánya, Péterffy Béla Petrozsény, Péterffy Márton Kolozsvár, dr. Strauss Árpád Vajdahunyd.

Tiszteleti tagok:

- Tiszteleti alelnök:* Réthi Lajos királyi tanácsos (1906)* Budapest.
 Dr. Amlacher Albert ág. ev. lelkész (1904) Romosz.
 Gr. Apponyi Albert v. b. t. t. (1906) Budapest.
 Dr. Berzeviczy Albert v. b. t. t., Magyar Tud. Akadémia elnöke (1905) Budapest.
- 5 Gr. Csáky Albin v. b. t. t. (1891) Szepesmindszent.
 Dr. Csánki Dezső orsz. levéltáros (1887) Budapest.
 Fraknoi Vilmos arbei vál. püspök, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelője (1881) Budapest.
 Dr. Hampel József udvari tanácsos, egyetemi tanár (1883) Bpest.
 Dr. Hermann Antal egyetemi tanár (1911) Budapest.
- 10 Dr. Keller Ottó egyetemi tanár (1897) Prága.
 Király Pál történetíró (1911) Erzsébetváros.
 Gróf Mailáth Gusztáv Károly v. b. t. t., erdélyi róm-kath. püspök (1897) Gyulafehérvár.
 Mailand Oszkár főreáliskolai tanár (1910) Déva.
 Mara László főispán (1910) Déva.
- 15 Dr. Márki Sándor egyetemi tanár (1895) Kolozsvár.

* A zárójelben közölt év jelzi a közgyűlést, melyen az illető megválasztatott.

- Dr. Moldován Gergely egyetemi tanár (1909) Kolozsvár.
 Dr. Posta Béla egyetemi tanár (1909) Kolozsvár.
 Szalai Imre, Ferencz József-rend lovagja, Nemzeti Múzeum igazgatója, miniszteri tanácsos (1895) Kolozsvár.
 Dr. Szádeczky Lajos egyetemi tanár (1895) Kolozsvár.
 20 Dr. Veress Endre tanár, történetíró (1905) Kolozsvár.
 Dr. Wertner Mór történetíró (1900) Párkány.
 Dr. Wlasics Gyula v. b. t. t., közigazgatási bíróság elnöke (1897)
 Dr. Zimmermann Ferenc városi levéltáros (1897) Nagyszeben.
 Dr. Zsilinszky Mihály v. b. t. t., ny. államtitkár (1897) Budapest.
 Összesen: 24.

Elhalálozott tiszteleti tagok:

- Dr. Arányi Lajos egyetemi tanár † Budapest.
 Barabás Miklós festőművész † Budapest.
 Baritiu György történetíró † Nagyszeben.
 Dr. Benndorf Ottó egyetemi tanár † Bécs.
 5 Dr. Császká György kalocsai érsek † Kalocsa.
 Deák Farkas történetíró † Marosvásárhely.
 Dr. Finály Henrik egyetemi tanár † Kolozsvár.
 Dr. Haynald Lajos kalocsai érsek † Kalocsa.
 Dr. Henszlmann Imre egyetemi tanár † Budapest.
 10 Ipolyi Arnold róm. kath. püspök † Nagyvárad.
 Dr. Jung Gyula egyetemi tanár † Prága.
 Dr. Kőváry László történetíró † Kolozsvár.
 Gróf Kuún Géza tiszteleti elnök, történetíró † Budapest.
 Lönhart Ferenc erdélyi róm. kath. püspök † Gyulafehérvár.
 15 Ormos Ferenc ny. főispán † Temesvár.
 Dr. Pauler Gyula orsz. levéltári igazgató, történetíró † Budapest.
 Pogány György főispán † Déva.
 Dr. Pulszky Ferenc Nemzeti Múzeumi igazgató † Budapest.
 Pulszky Károly műtörténetíró † Ausztráliában.
 20 Rómer Flóris egyetemi tanár † Nagyvárad.
 Salamon Ferenc egyetemi tanár † Budapest.
 Dr. Súlyom-Fekete Ferenc ny. törvényszéki elnök † Déva.
 Szabó Károly egyetemi tanár † Kolozsvár.

- Gróf Szécsen Antal történetíró † Bécs.
- 25 Dr. Szilágyi Sándor történetíró † Budapest.
 Dr. Teutsch Gy. Dániel ág. ev. püspök † Nagyszeben.
 Dr. Thaly Kálmán orsz. gyűl. képviselő, történetíró † Bpest.
 Dr. Torma Károly egyetemi tanár † Porto d'Anzio.
 Dr. Torma Zsófia író † Szászváros.
- 30 Trefort Ágoston vallás- és közokt. miniszter † Budapest.
- Összesen: 30.

Alapító tagok:

I. Élők:

	Ő Felsége I. Ferencz József dicső királyunk	1887	200 K b*
	<i>Bágya Farkas</i> földbirtokos Lőcse	1880	100 „ k.
	<i>Bágya Zsigmond</i> ny. főszolgabíró Hátszeg	1880	100 „ b.
	Beke Ferenc földbirtokos Déva	1895	100 „ b.
5	<i>Benedikty József</i> földbirtokos Vajdahunyad	1880	100 „ k.
	Báró Bornemisza Tivadarné Marosillye	1891	100 „ b.
	<i>Buda Ádám</i> földbirtokos Rea, up. Hátszeg	1880	100 „ k.
	Dévai Nemzeti Kaszinó	1885	100 „ b.
	Emich Gusztáv kir. asztalnok Budapest	1883	100 „ k.
10	Földváry Alexandrin	1884	100 „ k.
	<i>Gergelyfy Tamás</i> magánzó Déva	1880	100 „ b.
	<i>Hollaky Imre</i> földbirtokos Budapest	1880	100 „ b.
	Báró Horváth Ödönné Alvinc	1883	100 „ b.
	Gr. Horváth Tholdy Lajosné Ádámos (Kisküküllőmegye)	1885	100 „ k.
15	<i>Hunyadm. Első Takarékpénztár</i> Hátszeg	1880	100 „ b.
	Inkey Béla földbirtokos Óraljaboldogfalva	1886	100 „ b.
	Ifj. báró Jósika Lajos Tihó (Szilágymegye)	1880	100 „ b.
	Ifj. báró Jósika Lajosné Kolozsvár	1886	100 „ b.
	<i>Báró Jósika Samu</i> Kolozsvár	1880	100 „ b.
20	Báró Kemény József Marosnémeti	1900	100 „ b.
	Dr. Krenner Miklós áll. főreálisk. tanár Arad	1902	100 „ b.

* A név utáni évszám a belépés évét; az utáni szám az alapítvány összegét, a „b” betű a befizetést, a „k” betű az alapítvány kamatjának fizetését jelzi.

A dultbetűvel szedett tagok Társulatunknak alapítása óta tagjai.

	Kolozsvári Nemzeti Kaszinó	1885	100	K	b.
	Gróf Kuún Gézané Kolozsvár	1885	100	„	b.
	Gróf Lázár Jenő	1880	100	„	b.
25	Cs. Lázár László földbirtokos Lapusnyak	1880	100	„	b.
	Gróf Lónyay Gábor Deregnyő	1883	100	„	b.
	Gróf Lónyay Menyhértne	1883	100	„	b.
	Maderspach Viktor	1880	100	„	b.
	Gróf Mailáth Gusztáv Károly erd. róm. kath. püspök Gyulafehérvár	1897	200	„	b.
30	Moldován Demeter	1880	100	„	b.
	Báró Nopcsa Elek Hátszeg	1880	100	„	k.
	Petrozsény és Livazény községek	1886	100	„	k.
	Pogány Károly ny. főispán Lugos	1880	100	„	b.
	Rudai 12 Apostol Bányatársaság Brád	1880	100	„	b.
35	Báró Szentkereszty György Hosszuaszó	1892	100	„	b.
	Szereday Aladár földbirtokos Szentmihály	1880	100	„	k.
	Salgótarjáni Kőszénbánya r.-t. Petrozsény	1880	100	„	b.
	Gróf Teleki Samu Sáromberke	1883	100	„	b.
	Téglás Gábor c. főigazgató Budapest	1885	100	„	b.
40	Török Árpád főszolgabíró Puj	1880	100	„	k.
	Gr. Wass Ármin cs. és kir. konzul Guraszáda	1905	100	„	b.
	Gr. Wass Ottilia Kolozsvár	1883	100	„	b.
Összesen: 42.					

II. Meghaltak:

	Alsó Elekné Déva	1883	100	K	b.
	Báró Apor Károly	1884	100	„	k.
	Dr. Arányi Lajos egyetemi tanár Budapest	1887	100	„	b.
	Barcsay Béla földbirtokos Déva	1880	100	„	b.
5	Barcsay Lászlóné Déva	1880	100	„	b.
	Bágya Károly Fehérvíz	1880	100	„	b.
	Bernád Miklós kir. közjegyző Hátszeg	1880	100	„	b.
	Benedikty Lajos	1895	100	„	b.
	Gróf Bethlen Miklós Nagybecskerek	1898	200	„	b.
10	Báró Bornemisza Tivadar	1880	100	„	b.
	Csongrády Kálmánné Vesződ	1898	100	„	b.
	L. Gyárfás Ferenc	1880	100	„	b.

	Dr. Haynald Lajos kalocsai érsek	1883	200	K	b.
	Gróf Horváth Tholdy Lajos Ádamos	1880	100	„	b.
15	Báró Jósika Géza Branyicska	1880	100	„	b.
	Báró Jósika János Lemberg	1884	100	„	b.
	Báró Jósika Lajos Kolozsvár	1880	100	„	b.
	Báró Jósika Leó Zsibó	1880	100	„	b.
	Báró Jósika Pepi	1885	100	„	b.
20	Kendeffy Sámuel	1880	100	„	b.
	Kenderessy Ernő Déva	1885	100	„	b.
	Kolumbán Samu Budapest	1905	100	„	b.
	Kőváry László Kolozsvár	1900	100	„	b.
	Kun Róbert Déva	1889	100	„	b.
25	Gróf Kuún Géza Marosnémeti	1880	2200	„	b.
	Gróf Kuún Kocsárd Algyógy	1880	200	„	b.
	Lázár Pál Oszkár Lapusnyak	1880	100	„	b.
	Lönhardt Ferenc Gyulafehérvár	1884	200	„	b.
	Nemes János Kolozsvár	1891	100	„	b.
30	Báró Orbán Balázs	1887	100	„	b.
	Pógány Ádám Déva	1880	100	„	b.
	Pógány György Déva	1880	100	„	b.
	Báró Radák Ádámné Mikeszásza	1885	100	„	b.
	Dr. Súlyom-Fekete Ferenc Déva	1880	100	„	b.
35	Szentiványi Gáborné Marossolymos	1880	100	„	b.
	Gróf Teleki Domokosné Kolozsvár	1893	100	„	b.
	Dr. Torma Zsófia Szászváros	1880	100	„	b.
	Báró Wesselényi Istvánné Kolozsvár	1888	100	„	b.
					Összesen: 38.

Évidíjas rendes tagok:

Dr. Apáthy Árpád megyei fő- ügyész Déva 98.	Balkányi Ernő főgimn. tanár Fiume.
Állami leányiskola Déva 905.	Balog Géza keresk. Déva 908.
Auer Imre főkönyvelő Brád 910.	Balog Gyula bankig. „ 87.
Baczó Mózes ref. lelkész Szász- város 908.	Balog József királyi táblabíró Szászváros 80.
5 Balázs Árpád máv. felügyelő 10 Déva 97.	Dr. Balog Pál vm. tisztí fő- orvos Déva 80.

- Barabás Endre áll. tanítóképzői
igazgató Déva. 911.
- Barcsay Gábor földb. Csóra 83.
- Barcsay Adorján szolgabíró Al-
gyógy 907.
- Barna Bertalan kir. keresk.-ügyi
min. mérnök Budapest 901.
- 15 Bartha Árpád kórházi gondnok
Kőrösbánya 99.
- Barthos Indár főgimn. tanár
Budapest.
- Dr. Batternay Károly ügyvéd
Kőrösbánya 910.
- Ludányi Bay Ilona Csaroda
(Beregmegyé) 900.
- Bánes Emil m. kir. postafel-
ügyelő Déva 907.
- 20 Benkő András tanf. Brád 905.
- Bíró Kálmán kir. törvényszéki
bíró Budapest 89.
- Bitai Béla ref. lelkész Déva 907.
- Blaschek Aladár főmérnök Vul-
kán 908.
- Blum Zsigmond nagykereskedő
Déva 901.
- 25 Bocsáth Mihály körjegyző Liva-
zény 908.
- Boér Mihály jár. számvevő Kő-
rösbánya 910.
- Borbátviz község 905.
- Ifj. Bordeaux Pál p. ü. tisztvi-
selő Nagyszőlős 907.
- Borostyány Béla áll. főreálisk.
tanár Déva 87.
- 30 Brassován Ferenc földbirtokos
Hondol 95.
- Bratán János megyei főlevél-
táros Déva 906.
- If. Brády Albert földb. Brád 92.
- Brády Árpád földbirtokos
Brád 92.
- Brády Lípót* földbirt. Brád 80.
- 35 Dr. Buchrucker Leonhard bá-
nyaigazgató Brád 910.
- Buczek József vasgyári főnök
Vajdahunyad 910.
- Buda Imre takp. pénztáros
Petrozsény 98.
- Buda Károly* főszolgabíró Oláh-
brettye 80.
- Buda Lajos földbirtokos Oláh-
brettye 905.
- 40 B. Szabó István kórházi gond-
nok Déva 908.
- Clauder Kálmán fűrészgári
igazgató Petrilla 908.
- Csernovics Mihály földbirtó-
kos Zám 95.
- Csulay Lajos várm. főjegyző
Déva 900.
- Derzsi Ödön áll. főgimn. tanár
Szentés 907.
- 45 Dénes Károly kir. tanfelügyelő
Déva 906.
- Dévai áll. főreáliskola tanári
könyvtára 97.
- Dévai áll. főreáliskola „Sala-
mon Ferenc” önképzőköre 97.
- Dózsa Dénes ny. ref. főgimn.
tanár Szászváros 880.
- Dr. Ember István főgimn.
tanár Petrozsény 910.
- 50 Eperjessy István szolgabíró
Déva 98.
- Dr. Erdélyi István orvos Szász-
város 99.

- Dr. Erdélyi Pál egyet. könyvt.
ig. Kolozsvár 910.
- Erdős László m. kir. állator-
vos Petrozsény 908.
- Dr. Farkas Béla kir. közjegyző
Déva 97.
- 55 Fekete Domokos pü. őri biztos 75
Boica 910.
- Fekete Károly főszolgabíró
Hátszeg 99.
- Ferencendi zárda Déva 908.
- Ferenczi Gyula ref. lelkész
Nagypestény 909.
- Dr. Finály Gábor VII. ker.
áll. főgimn. tanár.
- 60 Fodor Gy. főszolgabíró Szász-
város 96.
- Frank Viktor keres. Déva 908.
- Fritz Károly mérnök Petro-
zsény 907.
- Dr. Gaál István áll. főreális-
kolai tanár Déva 902.
- Gábor Péter járási írnok Puj
907.
- 65 Göllner Károly áll. főreális-
kolai igazgató Déva 903.
- Dr. Görög Ferenc ref. főgimn.
tanár Szászváros 905.
- Bárá Györfly Sámuel Buda-
pest 908.
- Hadik Béla áll. főreáliskolai
tanár Szeged 901.
- Hahn Károly Alsótelek 96.
- 70 Hajtman Pál m. kir. áll. tanító- 90
képzőint. tanár Déva 906.
- Dr. Halmos Bruno ügyvéd
Petrozsény 908.
- Dr. Haragos Ádám ügyvéd
Déva 907.
- Heinrich Viktor bányagond-
nok Petrozsény 907.
- Heves György áll. tanítók.
int. tanár Déva 906.
- 55 Hirsch Adolf keresk. Déva 80.
- Dr. Hodinka Antal kir. joga-
kadémiái tanár Pozsony 901.
- Hollaki Arthur földb. Bpest 80.
- Holicska Imre mérnök Temes-
vár 906.
- Holtzer Ferenc kereskedő,
Déva 908.
- 80 Hondol község 95.
- Dr. Horváth Kamilló ügyvéd
Déva 908.
- Jakab János áll. főgimn. tanár
Pancsova 907.
- Janza Vazul főszolgabíró Pet-
rozsény 908.
- Jaszenovics István ny. tvsz.
bíró Déva 910.
- 85 Jánó Béla ref. koll. tanár
Szászváros 909.
- Br. Jósika Samuné Kolozs-
vár 81.
- Kenderessy Árpád földbirtó-
kos Déva 905.
- Klein Jakab körjegyző Uri-
kány 908.
- Kohn Jónás kereskedő Maros-
illye 80.
- 90 Kontz Domokos polgármes-
ter Déva 99.
- Kozma Mihály körjegyző Ris-
kulica 99.

- Dr. *Körmendy Gyula* orvos
Brád 80.
Krausz Sándor körjegyző Vul-
kán 908.
Dr. Kristóf György ref. fő-
gimn. tanár Szászváros 905.
95. Kroll Gyula könyv- és papir-
kereskedő, könyvnyomda-
tulajdonos Déva 906.
Dr. Kugel Dezső ügyvéd
Brád 910.
Kugel Miksa szeszgy. Brád 910.
Dr. Laufer Árpád ügyvéd
Déva 908.
Laufer Vilmos könyvnyomda-
tulajdonos Déva 906.
100 Lányi Róbert vasgyári fel-
ügyelő Vajdahunyad 910.
László Zsigmond ref. lelkész
Kisbarcsa 80.
Ifj. Lázár Farkas főszolgabíró
Kőrösbánya 90.
Létay Gyula erdőm. Déva 910.
Makray László földbirtokos
Budapest 83.
105 Mallász József járási számel-
lenőr Déva 907.
Manner Kálmán bányamérnök
Brád 910.
Marosvásárhelyi ref. kolle-
gium könyvtára 98.
Mátyásovszky József körjegyző
Vulkán 95.
Dr. Mende Manó orvos Déva 906.
110 Mezőlivádia község 95.
Michalusz Sándor erdőfőmér-
nök Brád 910.
Miksa Imre földbirt. Hadrév 80.
Nalácz Ákos földbirtokos Na-
lácvad 82.
Dr. Nábráczky Gyula ügyvéd
Kőrösbánya 99.
115 Dr. Neumann Manó ügyvéd
Vajdahunyad 906.
Nikolajevits Plátó főszolgabi-
rói iktató Petrozsény 908.
Nuszbaum József kereskedő
Déva 908.
Dr. Oprisa Pál gimn. igazgató
Brád 99.
Orbán István mérn. Déva 908.
120 Orbán Lajos ref. főgimn. ta-
nár Szászváros 906.
Pacher Alajos főkönyvelő
Déva 908.
Pais Elek áll. főreáliskolai ta-
nár Déva 95.
Dr. Pap Domokos kir. törv-
széki elnök Déva 900.
Dr. Papp Károly Budapest.
125 Peidl Imre áll. főgimn. tanár
Szeged 907.
Péterffy Béla főgimn. igazgató
Petrozsény 910.
Péterfi Márton áll. tanító Ko-
lozsvár, Monostori-út. 904
Pietsch József körjegyző Fe-
hérvíz 98.
Pietsch Lajos földbirtokos Fe-
hérvíz 97.
130 Ifj. Pietsch Lajos szolgabíró
Puj 910.
Pietsch Sándor határrendőr-
kapitány Nagyszeben 95.

- Piskii tisztviselő-olvasóköri 82.
 Priváry Géza áll. főgimn. tanár
 Budapest 907.
 Dr. Radu Jakab g. kath. püs-
 pöki helytartó Hátszeg.
 135 Reform. főgimn. tanári könyv-
 tár Bpest, IX., Lónyai-utca
 4/c. 908.
 Dr. Reisz Béla ügyvéd Vajda-
 hunyad 906.
 Dr. Riebel Ármin ügyvédj.
 Vajdahunyad 906.
 Ruder Jenő ipartestületi tit-
 kár Petrozsény 908.
 Schneider József áll. főreál-
 isk. tanár Déva 908.
 140 Schumann Ernő keresk. Déva.
 Schusztér Sámuel díjnok Pet-
 rozsény 908.
 Sorbán István körjegyző Pet-
 rilla, up. Petrozsény 908.
 Dr. Strauss Árpád ügyvéd
 Vajdahunyad 906.
 Szabó Imre pü. számt. Déva 904
 145 Szabó Lajos krjz. Brád 895.
 Szalatsy Rezső tan.-képző-int.
 tanár Déva 906.
 Szalánczy Zoltán földbirtokos
 Lupény 906.
Szászvárosi Takarékpénztár 880.
 Szászvárosi ág. ev. leányisk. 98.
 150 Szászvárosi Kun-k. könyvt. 98.
 Székely Mózes kir. erdőfel-
 ügyelő Déva 906.
 Szirtes Henrik áll. főreálisko-
 lai tanár Déva 900.
 Szócs F. Lajos szabó Déva 907.
 Sztroiny Román bányataná-
 csos Diósgyőr 904.
 155 Tarján Ödön áll. főreálisko-
 lai tanár Zsolna 908.
 Gr. Teleki Györgyné Nalác-
 vád 81.
 Gróf Thoroczkay Miklós orsz.
 gyűl. képvis. Kernyesd 86.
 Thoroczkay Vencel földbirtok-
 os Guraszáda 95.
 Dr. Török Albert ny. főispán
 Székelyudvarhely 99.
 160 Dr. Török Arthur bányaeor-
 vos Kristyor 910.
 Ujvári Jenő épület- és butor-
 asztalos Déva 907.
 Urikány-zsilvölgyi Magyar Kő-
 szénbánya R.-t. igazgatósága
 Lupény 911.
 Varga Ignác főreáliskolai ta-
 nár Déva 910.
 Vargha Lajos áll. főreáliskolai
 tanár Déva 908.
 165 Vellesz Jenő m. kir. vám-
 szedő Vulkán 910.
 Winkler Jakab vendéglős
 Déva 907.
 Dr. Wilt György kir. tanfel-
 ügyelő Nyiregyháza 98.
 Br. Zeyk József Marosgom-
 bás (up. Nagyenyed) 83.
 Zitron Simon társládapénztá-
 ros Brád 910.

Összesen : 169.

NYUGTATVÁNYOZÁS.

Társulatunk pénztárába 1911. április 7-étől 1912. április 26-áig a következők küldtek be tagdíjat, kamatot, adományt, alapítványt: Auer Imre 6, Apáthy Árpád 3, Baczó Mózes 18, Balázs Árpád 14, Balog Gyula 6, Balog Pál dr. 1, Barcsay Adorján 6, Barcsay Gábor 12, Barna Bertalan 12, Barthos Kálmán 12, Báncs Emil 3, Benkő András 12, Biró Kálmán 6, Bitay Béla 6, Blum Zsigmond 6, Bocsáth Mihály 12, Borostyány Béla 6, Bors Emil 6, Brády Albert 12, Bruchbrucker L. dr. 18, Buda Ádám 20, budapesti ref. főgimn. tanári könyvtára 7, Clauder Kálmán 12, Csulay Lajos 6, Dénes Károly 6, dévai áll. leányiskola 6, dévai főreáliskola tanári könyvtára és Salamon Ferenc-Önképző-Köre 12, Diósi Sámuel dr. 10, Fáy Béla 16, Finády Gábor dr. 6, Frank Viktor 6, Gaál István dr. 18, Göllner Károly 6, Görög Ferenc dr. 12, Holicska Imre 12, Hollaki Arthur 12, Holtzer Ferenc 4.5, Horváth Kamilló dr. 6, gr. Horváth-Tholdy Lajosné 90, Inkey Béla 130, Janza Vazul 6, Jaszenovits István 6, Jánó Béla 12, br. Jósika Sámuelné 12, Kenderessy Árpád 6, Kontz Domokos 6, Krausz Sándor 12, Laufer Árpád dr. 6, Laufer Vilmos 3, Lány Róbert 12, ifj. Lázár Farkas 8, Létay Gyula 6, Ludányi-Bay Ilona 6, marosvásárhelyi ref. kollégium 6, Michalusz Sándor 18, Miksa Imre 108, Nussbaum József 6, Pacher Alajos 3, Paidl Imre 10, Paikert Henrik 12, Pais Elek 3, Pap Domokos dr. 6, Piski Tisztviselői Olvasókör 20, Pogány Béla 6, Radu Jakab dr. 6, Ruder Jenő 3, Sarkadi Viktor 6, Sarudy Ottó 6, Schneider József 1.5, Schumann Ernő 6, Steinhau Gyula 20, Strauss Árpád 13, szászvárosi ág. ev. népiskola 6, szászvárosi ref. Kollégium 6, Szeles Henrik 3, Szenes Béla 6, Szent Ferencz-rendje Déva 6, Szere-day Aladár 30, Székely Mózes 6, Tarján Ödön 3, gr. Teleky Györgyné 18, Téglás István 30, Thoroczkai Miklós gr. 36, Thoroczkay Vencel 12, Török Arthur 12, Ujváry Jenő 6, Urikány Zsilvölgyi Kőszénbánya R.-t. 8, Varga Ignác 12, Vargha Lajos 1.5, Zeyk József br. 66 korona.

Ajándék pénzügyeztetektől: Dévai Iparosok Hitelszövetkezete 20, Dévai Iparbank R.-t. 20, Petrozsényi Takarékpénztár R.-t. 100 korona.

A tudományos célokat szolgáló adományokért e helyen is hálás köszönet.

Balázs Béla
pénztáros.

KÉRELEM.

Társulatunk a megyénkre vonatkozó, de egyuttal az egész erdélyi honismertetés körébe tartozó történeti, földrajzi és egyéb munkákból is *a tagok használatára* szakkönyvtárt óhajt összeállítani. Tisztelettel kérjük tehát azon tagtársainkat s az ügy iránt érdeklődőket, hogy úgy saját munkáikkal, mint e körbe tartozó egyéb művekkel, térképekkel s bármiféle megyei nyomtatvánnyal (halotti jelentések, esküvői meghívók, takarékpénztári zárszámadások, naptárak stb.) *Erdélyi könyvtárunk* gyarapításához hozzájárulni sziveskedjenek.

Társulatunk teljesen kifogyott VI. Évkönyvét szívesen kicseréljük Évkönyveink bármely eddigi kötetével. A példányokat tisztelettel kérjük a titkár címére küldeni.

A „*Hunyadvármegye*” teljes évfolyamának összeállításán fáradozunk, tisztelettel kérjük a t. tagtársainkat és Évkönyvünk olvasóközönségét, hogy az esetleg félre tett fölösleges lappéldányokat Társulatunk könyvtárának adományozni sziveskedjenek.